

1. Aanleiding

In Brabant werken we aan een goede kwaliteit van de leefomgeving. Dat gebeurt langs diverse lijnen^[1], die alle ernaartoe werken dat we onze (wettelijke) doelen ten aanzien van biodiversiteit, klimaat en water halen. Daarnaast willen we komen tot een gezonde leefomgeving, een duurzaam perspectief voor agrarische ondernemers en een vitaal landelijk gebied. Daarbij wordt een breed scala aan instrumenten ingezet: provinciale bevoegdheden en mogelijkheden, financieringsmogelijkheden en het beschikbare grondinstrumentarium. Eén van de onderwerpen die op dit moment volop in de belangstelling staan is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en de impact op omgeving en gezondheid.

Er zijn diverse knelpunten rond het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Zo worden de doelen van de Kaderrichtlijn Water, voor grond- en oppervlaktewater, in veel gevallen nog niet gehaald zowel voor (residuen van) gewasbeschermingsmiddelen als nutriënten, zijn er de nodige vragen over de effecten van middelengebruik op natuurgebieden en volksgezondheid en worden er steeds vaker gewasbeschermingsmiddelen teruggevonden in drinkwaterbronnen. Ook boeren en tuinders ondervinden steeds meer uitdagingen op het gebied van gewasbescherming. Bijvoorbeeld door het wegvallen (uitfaseren) van middelen zonder dat er een goed alternatief is, en door klimaatverandering zijn bepaalde ziekten en plagen steeds lastiger onder controle te krijgen. Zo was bv 2024 een lastig jaar in veel teelten. Vanwege de vele neerslag was de schimmeldruk extreem hoog en lastig te bestrijden. Daarnaast is de markt voor producten die zijn geteeld met een beperkt gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nog klein. Dit zijn voornamelijk teelten onder een keurmerk, zoals bv biologische producten. Ongeveer 4,3 % van de teelten zijn biologisch en is een verdere vergroting van de markt voor biologische producten beperkt groeiend.

Vanwege voorgaande punten heeft GS uw Staten toegezegd om met een Actieplan Gewasbescherming te komen, om de rol en mogelijkheden van de provincie Noord-Brabant duidelijk te krijgen en hierin keuzes te maken. Dit voorliggend Actieplan beoogt een evenwicht te vinden tussen de noodzaak van gewasbescherming voor de productie van voldoende voedsel en de bescherming van de natuur, (drink)waterkwaliteit en volksgezondheid. Dit Actieplan haakt ook aan bij de bestaande beleidskaders Landbouw & Voedsel 2030, Natuur 2030, Milieu 2030 en Gezondheid 2021-2030 en het Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 (en het Addendum RWP). Ook in het Bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!' is de reductie van het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen opgenomen, met name het stimuleren van het gebruik van natuurlijke of mechanische gewasbescherming om zo de chemische gewasbescherming zo veel mogelijk af te bouwen.

Afbakening

Er is bewust gekozen voor een focus op de land- en tuinbouw in dit Actieplan. Het is goed om te weten dat er nog steeds gewasbeschermingsmiddelen gebruikt mogen worden door particulieren, terreinbeherende organisaties, hoveniers, gemeenten etc. Er zijn ook stoffen die als biociden aangemerkt worden, maar dezelfde werkzame stoffen hebben als bepaalde (verboden) gewasbeschermingsmiddelen. Bijvoorbeeld in vlooienslangen voor honden en katten. Ook worden schimmel- en algendodende middelen toegevoegd aan industriële producten als verf en coatings. Al deze gebruiken worden niet expliciet meegenomen in dit Actieplan, maar bewustwording is ook bij deze partijen van belang.

2. Doel Actieplan

In het bestuursakkoord hebben we opgenomen dat we het gebruik van natuurlijke of mechanische gewasbescherming stimuleren om de chemische gewasbescherming zo veel mogelijk af te bouwen.

In het beleidskader Landbouw en voedsel is opgenomen dat we ons inzetten om duurzame vormen van landbouw te ondersteunen.

Met dit actieplan willen we de doelstellingen van de provincie dichterbij halen door een aantal nieuwe acties toe te voegen aan de inspanningen die we nu al doen. Deze acties zullen we, binnen de huidige kaders, verder intensiveren. Daarnaast zal er een aantal regelgevende acties gaan volgen uit de aanpak om de KRW doelen dichterbij te brengen en bij de uitwerking van BOS 2.0 en uitwerking overgangsgebieden. In dit actieplan wordt hier naar verwezen, maar dit zijn aparte dossiers. Daarom is dit geen statisch actieplan, maar blijft het een adaptieve aanpak. Uiteindelijk willen we met dit actieplan vanuit onze provinciale rol bijdragen aan een minimale milieubelasting van het toepassen van chemische gewasbeschermingsmiddelen in de Brabantse land- en tuinbouw.

Het Actieplan Gewasbescherming gaat in op vier hoofdlijnen, die in hoofdstuk 4 verder uitgewerkt worden:

- Sturen op duurzaam grondgebruik in overgangsgebieden van Natura2000 en in grondwaterbeschermingsgebieden
- Proactieve samenwerking met gemeenten voor het verminderen van gezondheidsrisico's nabij kwetsbare gebieden/functies
- Extra inzet op verduurzaming in gebieden met ruimte voor hoogproductieve duurzame landbouw
- Duurzamer agrarisch grondgebruik van provinciale pachtgronden

3. Rol overheden bij toelating en gebruik van gewasbeschermingsmiddelen

3.1 Europa

De Europese Unie heeft regels vastgesteld voor de goedkeuring van werkzame stoffen en de toelating van gewasbeschermingsmiddelen. In de Europese Verordening voor het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen 1107/2009, laatst gewijzigd in 2022 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02009R1107-20221121>) is vastgelegd waaraan en hoe werkzame stoffen en gewasbeschermingsmiddelen moeten worden getoetst. De EU moet eerst de werkzame stof van het middel goedkeuren en pas daarna mag een lidstaat een gewasbeschermingsmiddel met die werkzame stof toelaten. Een werkzame stof kan pas worden toegelaten als voldaan is aan in de Verordening nauw omschreven voorwaarden op het gebied van veiligheid voor mens, dier en milieu. De gezondheidsrisico's van het betreffende middel worden onderzocht op basis van wetenschappelijke studies naar blootstelling en gezondheidkundige grenswaarden. Daarbij is in de Verordening ook aandacht voor het zgn. voorzorgsbeginsel. Hier zal verderop bij de paragraaf juridische uitspraken nader op in worden gegaan. De uitgebreide toelatingsprocedure van werkzame stoffen en nieuwe gewasbeschermingsmiddelen vraagt meestal een doorlooptijd van 8-10 jaar.. Bij de beoordeling zijn twee Europese instituten, de ECHA en EFSA betrokken. Het European Chemical Agency (ECHA) speelt een belangrijke rol bij de beoordeling of een stof al dan niet kankerverwekkend is, terwijl de European Food Safety Authority (EFSA) de coördinatie en besluitvorming heeft over de totale beoordeling van stoffen.

Naast een Europese verordening voor toelating van werkzame stoffen en middelen is er ook een Europese richtlijn voor duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, richtlijn duurzaam gebruik 2009/128/EG, gewijzigd 2019 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02009L0128-20190726&qid=1746454709739>).

Een Europese verordening heeft een rechtstreekse werking voor de lidstaten, terwijl een richtlijn eerst omgezet moet worden in wetgeving/regels binnen de verschillende lidstaten. De meeste bepalingen uit deze richtlijn zijn inmiddels in Nederlandse wetgeving opgenomen.

3.2 Nationale overheid

Het Rijk is bevoegd gezag op het gebied van toelating van gewasbeschermingsmiddelen en op het stellen van (algemene) regels voor gebruik van gewasbeschermingsmiddelen via het Besluitactiviteiten leefomgeving (Bal) *Toelatingsbeleid gewasbeschermingsmiddelen*. In Nederland beoordeelt het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) volgens de internationale afspraken en de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden of gewasbeschermingsmiddelen en biociden – bij juist gebruik - veilig zijn voor mens, dier en milieu én of ze werkzaam zijn. Op grond van deze beoordeling besluit het college of het middel in Nederland verkocht of gebruikt mag worden. Daarbij stelt het college ook duidelijke voorschriften verplicht, die minimaal op het etiket moeten staan.

Vrijstellingen voor middel

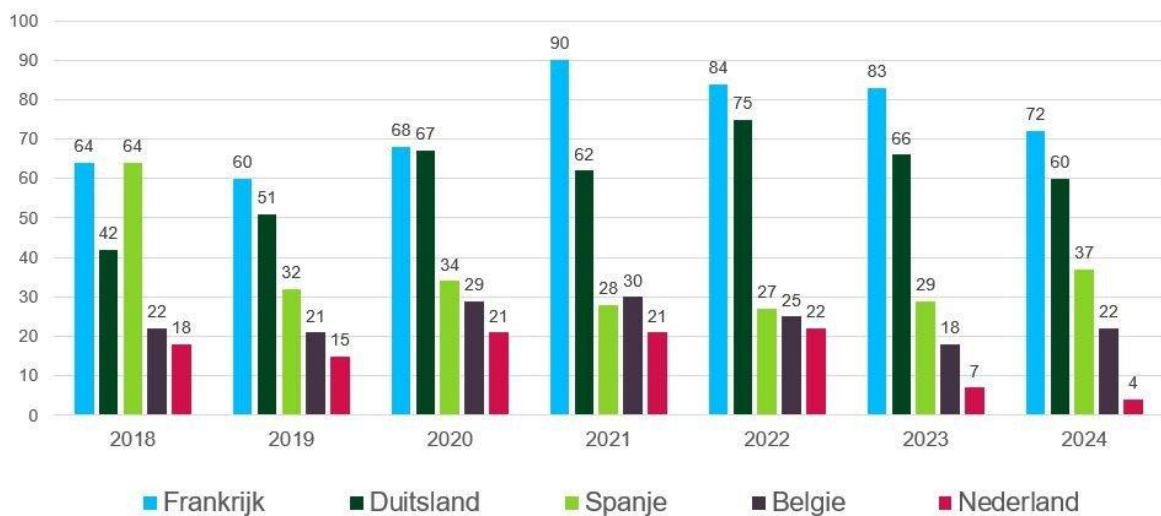
Wanneer er sprake is van een noodsituatie kan een vrijstelling worden aangevraagd. De teelt wordt bedreigd, en het gevaar is op geen enkele andere redelijke manier te beheersen. De sector mag ook een vrijstelling aanvragen als het middel nodig is voor geïntegreerde gewasbescherming (ook wel: IPM, Integrated Pest Management). Dit systeem beperkt het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen, onder andere door eerst preventieve maatregelen

te nemen. Chemische middelen worden alleen ingezet als het echt niet anders kan. Soms is een vrijstelling nodig om dit systeem overeind te houden of te bevorderen. Op basis van adviezen van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) en het Ctgb beslist de minister van LNVN over een vrijstellingsaanvraag. Vorig jaar is een vrijstelling verleend voor bestrijding van een insect in de kersenteelt. De NVWA heeft recent gemeld dat de naleving van de voorschriften bij deze vrijstelling zeer te wensen overliet.

In bijgaande figuur een overzicht van verleende vrijstellingen in verschillende Europese lidstaten.

Vrijstellingen voor gewasbeschermingsknelpunten in Europa

Aantal vrijstellingen in Nederland en omliggende landen sinds 2018

Bron: [Search for Emergency Authorisations \(europa.eu\)](https://searchforemergencyauthorisations.europa.eu)

Milieubeleid

In de Wet- en het Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden staan diverse verplichtingen op het gebied van vakbekwaamheidseisen voor de toepasser en technische eisen voor de toepassingsapparatuur. Daarnaast is de bepaling opgenomen dat er volgens het principe van geïntegreerde gewasbescherming op basis van EU richtlijn duurzaam gebruik gewerkt moet worden en dat per bedrijf een gewasbeschermingsmonitor bijgehouden moet worden. Alle bepalingen hebben als doel het verantwoord en deskundig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te bevorderen en te waarborgen, waarbij de effecten van middelen op de omgeving geminimaliseerd worden.

In het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) staan verdere regels om de emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu te verlagen. Het gaat dan om:

- teeltvrije zones langs oppervlaktewater aanhouden;
- spuitapparatuur gebruiken die drift (verwaaiing) met minimaal 75% omlaag brengt;
- zuiveringsinstallaties gebruiken om het afvalwater uit kassen te reinigen met minimaal 95% van de residuen van gewasbescherming

3.3 Provincie

De provincie beschikt over verschillende type instrumenten – van ‘zachte’ communicatieve en stimulerende instrumenten (zoals subsidies) tot ‘harde’ regulerende en realiserende instrumenten - om het gebruik en de emissies van gewasbeschermingsmiddelen te minimaliseren. In hoofdstuk X staat beschreven welke activiteiten en instrumenten de provincie Noord-Brabant inzet. In deze paragraaf staan kort de wettelijke mogelijkheden voor de inzet van regulerende instrumenten beschreven.

Regulering gebruik gewasbeschermingsmiddelen

Zoals hiervoor beschreven is de toelating en gebruik van individuele gewasbeschermingsmiddelen geregeld via de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb) en Verordening (EU) 1107-2009. De provincie kan alleen vanuit een specifiek belang of wettelijke taak nadere regels stellen aan het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, zoals natuur, waterkwaliteit (KRW) of drinkwater. Het betreft hier alleen een mogelijk totaalverbod op toepassing van (alle) gewasbeschermingsmiddelen in een gebied (of aanwijzing van spuitvrije zones), tenzij er een concrete onderbouwing is dat er een (forse) overschrijding is van een bepaalde stof die vanuit provinciaal belang of wettelijke taak de doelen voor een gebied schaadt. In dat geval kunnen vanwege het provinciaal doel specifieke gewasbeschermingsmiddelen of niet-biologische middelen worden verboden in een specifiek gebied, bijvoorbeeld een grondwaterbeschermingsgebied. Of – zodra het wettelijke stelstel hierin voorziet – reguleren via doelsturing op basis van een maximale milieubelasting.

De noodzaak van maatregelen in de specifieke gebieden moet daarbij stevig worden onderbouwd. Met name de invloed/het beïnvloedingsgebied en het effect van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op natuurdoelen is nog onbekend. Inmiddels is er relevante jurisprudentie op dit vlak aan het ontstaan. In paragraaf X zal daar nader op worden ingegaan. De provincie heeft in principe ook mogelijkheden om via haar Omgevingsverordening naar gemeenten instructieregels te stellen met betrekking tot teeltverboden. Het verbieden van bepaalde teelten is juridisch gezien echter ingewikkeld. Meestal heeft niet de teelt zelf effect op zijn omgeving (zoals hydrologie, milieu, natuur), maar het verrichten van specifieke activiteiten, zoals het gebruik van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen. Dit maakt het onderbouwen van teeltverboden vanuit dit oogmerk vrijwel onmogelijk, omdat er telers zijn die nu of in de toekomst zonder deze bepaalde gewasbeschermingsmiddelen zullen kunnen telen.

3.4 Gemeenten

Aanspreekpunt inwoners en telers

Wanneer er zorgen bestaan over of hinder wordt ervaren van agrarische activiteiten, zoals bespuiting met gewasbeschermingsmiddelen, door omwonenden, dan is de gemeente het eerste aanspreekpunt. De gemeente kan een rol spelen door partijen (proactief) bijeen te roepen en het gesprek te faciliteren. Daarnaast kan de gemeente in het gesprek bemiddelen of tips geven aan inwoners over hoe zij het gesprek het beste kunnen aangaan. Inwoners, telers en gemeente kunnen ook wederzijdse afspraken vastleggen, bijvoorbeeld over wanneer er gespoten wordt, windkracht en – richting tijdens het spuiten etc. Dit kan bijvoorbeeld in een convenant.

Regulering gebruik gewasbeschermingsmiddelen

Regulering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen uit oogpunt van gezondheid ligt in eerste instantie bij gemeenten, gelet op de bevoegdheidsverdeling zoals neergelegd in de Omgevingswet. Gelet op de doelen die de provincie heeft vastgelegd in de Omgevingsvisie en

het beleidskader Gezondheid is er ook sprake van een provinciaal belang. Dat belang kan echter doeltreffend door gemeenten worden uitgeoefend. Vanuit de Omgevingswet zijn gemeenten daarom de eerst aangewezen overheid om hiervoor maatregelen te treffen. Onderbouwing van een verbod op gewasbeschermingsmiddelen uit oogpunt van gezondheid is op dit moment moeilijk vanwege het gebrek aan kennis over de direct aantoonbare relatie tussen gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en gezondheid. Uit vooral buitenlands epidemiologisch onderzoek lijken er aanwijzingen te zijn dat er een correlatie bestaat tussen gezondheid en het gebruik van bepaalde, in het verleden gebruikte, gewasbeschermingsmiddelen. Uit deze studies kunnen echter geen conclusies getrokken worden over oorzaak en gevolg. Er is namelijk geen causaal verband tussen het optreden van ziekten en een specifiek chemisch middel vastgesteld. Deze directe relatie kan niet worden gelegd omdat er meerdere factoren zijn die de gezondheid kunnen beïnvloeden. In actuele discussies en rechtszaken wordt vaak verwezen naar het voorzorgsbeginsel uit de EU verordening en de tekortkomingen bij de toelatingsmethoden. Hierop zal in paragraaf X nader worden ingegaan.

Op grond van de regelgeving over de ruimtelijke ordening zijn er beperkte mogelijkheden om uit voorzorg voor de bescherming van de volksgezondheid spuitvrije zones in te stellen bij kwetsbare functies/groepen. Deze mogelijkheden hebben altijd betrekking op nieuwe situaties en zijn vooral gericht op het creëren en waarborgen van 'afstand' tot de bron en de ontvangers of op ruimtelijke afscherming. Op basis van eerdere jurisprudentie is op dit moment een spuitvrijzone van 50 meter tot gevoelige functies algemeen aanvaard.

Voor maatwerk in nieuwe situaties, dus bij overschakeling naar een nieuw gewas of uitbreiding, is het mogelijk om te werken met een aanlegvergunningstelsel in het bestemmingsplan. Er wordt dan een vergunningplicht opgenomen voor de aanplant van nieuwe teelt, maar ook voor de uitbreiding van bestaande teelt. (bron: 'Nabuurchap' bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, ministerie van LNV).

Stichting Natuur en Milieu heeft samen met Urgenda recent een 'Gemeentelijke handreiking Regulering bestrijdingsmiddelen' opgesteld en aan de VNG aangeboden. Bij Brabantse gemeenten lijkt er behoefte te bestaan aan kennisdeling en samenwerking, onderling en met de provincie, om te komen tot juiste afwegingen en onderbouwing in geval van regulerende maatregelen.

3.5 Waterschappen

Waterschappen zijn verantwoordelijk voor het beheer van waterkeringen, het regionale waterbeheer en het zuiveren van afvalwater. De *Unie van Waterschappen* is de vereniging van de Nederlandse waterschappen. In totaal zijn er 4 waterschappen in de Provincie Noord-Brabant. Het grondgebied van Waterschap Aa en Maas, Waterschap De Dommel en Waterschap Rivierenland ligt volledig in Noord-Brabant, Waterschap Rivierenland bestrijkt meerdere provincies, en in Brabantse vooral de noordelijke kleigebieden.

De Unie van Waterschappen (UwW) speelt centraal een actieve rol in het reguleren en terugdringen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, pesticiden en bestrijdingsmiddelen, met als doel de waterkwaliteit in Nederland te verbeteren.

Beleidsbeïnvloeding en wetgeving

- **Toelatingsbeleid aanpassen aan KRW-normen:**

De UvW pleit ervoor dat het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen rekening houdt met de waterkwaliteitsnormen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW). Als er geen goede en betaalbare analysemethode beschikbaar is om te controleren of aan deze normen wordt voldaan, mogen gewasbeschermingsmiddelen niet worden toegelaten.

- **Ondersteuning van wetswijzigingen:**

De UvW steunt wetswijzigingen die het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door professionals buiten de landbouw verbieden. Dit verbod, dat eerder gold tussen 2017 en 2020, is opnieuw van kracht geworden na een uitspraak van de Hoge Raad. De UvW is voorstander van het definitief verankeren van dit verbod in de wetgeving.

Internationale en Europese inzet

- **Oproep tot Europees verbod op PFAS:**

Samen met Vewin heeft de UvW de Europese Commissie opgeroepen om alle PFAS-stoffen in de EU te verbieden. Ze pleiten voor een aanpak aan de bron om te voorkomen dat PFAS in het milieu terecht komt.

- **Afstemming Europees landbouw- en waterbeleid:**

De UvW en Vewin hebben de Europese Commissie verzocht om het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) beter af te stemmen op de doelen van de KRW, met als doel de waterkwaliteit te verbeteren.

Monitoring en rapportage

- **Landelijk Meetnet Gewasbeschermingsmiddelen:** De UvW publiceert jaarlijks rapporten over de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater, zoals het "Landelijk Meetnet Gewasbescherming land- en tuinbouw". Deze rapporten helpen bij het monitoren van de voortgang richting de KRW-doelen.

Samenwerking en programma's

- **Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030:** De UvW werkt samen met andere partijen aan het realiseren van een land- en tuinbouwpraktijk die zo min mogelijk behoefte heeft aan gewasbeschermingsmiddelen. Het doel is om in 2030 de emissie van gewasbeschermingsmiddelen vanuit de land- en tuinbouw tot nagenoeg nul terug te brengen.
- **Samenwerking met landbouworganisaties en overheden:** De UvW werkt samen met landbouworganisaties, ministeries, politiek en andere betrokken partijen om de waterkwaliteit te verbeteren en de doelen van de KRW te halen. Ze brengen samen met de waterschappen de problematiek in kaart en zoeken naar mogelijke oplossingen.

Publieksvoorlichting en alternatieven

- **Ondersteuning van OnkruidVergaat.nl:** De UvW ondersteunt de website OnkruidVergaat.nl, die zich richt op niet-chemische onkruidbestrijding door particulieren en professionals buiten de landbouw. De website deelt kennis over onkruidbestrijding en gewasbescherming zonder pesticiden en geeft voorbeelden van alternatieven.

Rioolwaterzuiveringen

In Nederland zijn rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's), beheerd door waterschappen, verantwoordelijk voor het zuiveren van afvalwater dat op het riool is geloosd. Hoewel er geen specifieke wettelijke normen zijn voor de concentraties van gewasbeschermingsmiddelen en geneesmiddelen in het effluent van rwzi's, zijn waterschappen verplicht om het afvalwater zodanig te zuiveren dat het voldoet aan de algemene milieukwaliteitseisen en de doelen van de KRW. Dit vereist een combinatie van bronmaatregelen, innovatieve van zuiveringstechnieken en beleidsafstemming om de impact van deze stoffen op het watermilieu te minimaliseren. Daarbij zijn er algemene verplichtingen en doelstellingen relevant zijn voor deze stoffen.

Wettelijke verplichtingen voor rwzi's

1. **Zorgplicht voor zuivering:** Volgens de Waterwet (artikel 3.4) hebben waterschappen de zorgplicht om het ingezamelde afvalwater te zuiveren, zodanig dat het voldoet aan de geldende milieukwaliteitseisen voordat het wordt geloosd op het oppervlaktewater.
2. **Kaderrichtlijn Water (KRW):** De Europese KRW stelt doelen voor de chemische en ecologische kwaliteit van oppervlaktewateren. Hoewel de KRW geen directe emissiegrenswaarden oplegt aan rwzi's, moeten waterschappen ervoor zorgen dat hun lozingen de KRW-doelen niet in gevaar brengen. Dit impliceert dat rwzi's moeten streven naar het minimaliseren van de uitstoot van schadelijke stoffen, waaronder gewasbeschermingsmiddelen en geneesmiddelen.
3. **Activiteitenbesluit milieubeheer:** Het Activiteitenbesluit bevat algemene regels voor lozingen op het riool en het oppervlaktewater. Hoewel het besluit geen specifieke normen stelt voor gewasbeschermingsmiddelen en geneesmiddelen in rwzi-effluent, kunnen op basis van de zorgplicht en maatwerkvoorschriften aanvullende eisen worden gesteld aan lozingen die deze stoffen bevatten.

De herziene UWWTD (Urban Waste Water Treatment Directive; EU okt 2024) vereist dat lidstaten een aanvullende, vierde zuiveringsstap (quaternaire zuivering) implementeren in rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's) om microverontreinigingen, zoals medicijnresten, effectief te verwijderen. Deze stap is noodzakelijk omdat conventionele zuiveringsmethoden vaak onvoldoende zijn om deze stoffen te elimineren. Deze stap zal ook (resten van) gewasbeschermingswater effectiever verwijderen. Dit is van belang voor Noord-Brabant, omdat een groot deel van de beken wordt gevoed met effluentwater.

Beleid Brabantse waterschappen

Waterschap Brabantse Delta

- **Waterbeheerprogramma 2022–2027:**
Dit programma stelt doelen en strategieën vast voor een klimaatbestendig en veerkrachtig waterlandschap in Midden- en West-Brabant. Hoewel het document niet specifiek ingaat op gewasbeschermingsmiddelen, vormt het de basis voor beleid en maatregelen die ook betrekking hebben op waterkwaliteit en het gebruik van bestrijdingsmiddelen.
- **Gebruik gewasbeschermingsmiddelen:**
Op de website van het waterschap worden regels uiteengezet met betrekking tot het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, waaronder de Waterwet en het Activiteitenbesluit. Deze regels zijn bedoeld om verontreiniging van oppervlaktewater te voorkomen.

- **Projecten en samenwerkingen:** Het waterschap werkt actief samen met agrariërs en andere overheden om het gebruik van pesticiden te verduurzamen. Voorbeelden hiervan zijn mechanische onkruidbestrijding in het project "Schoon Water voor Brabant", akkerrandbeheer en chemievrij beheer van de openbare ruimte in samenwerking met gemeenten.

Waterschap Aa en Maas

- **Gewasbescherming:** Het waterschap benadrukt het belang van goed gebruik van gewasbeschermingsmiddelen om water schoon te houden. Er wordt aandacht besteed aan erfemissie en het voorkomen van vervuiling van sloot- en grondwater.
- **Waterbeheerplan 2022–2027:** Dit plan biedt inzicht in de doelen, maatregelen en instrumenten van het waterschap. Het richt zich op alle aspecten van watersysteembeheer, inclusief het verbeteren van waterkwaliteit en het verminderen van verontreinigingen zoals bestrijdingsmiddelen.
- **Waterschapsverordening 2024:** Deze verordening bevat regels voor activiteiten in en rond watergangen, waaronder het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Waterschap De Dommel

- **Beschermingsmiddelen voor gewassen in oppervlaktewater:** Het waterschap heeft sinds 1 januari 2024 een Waterschapsverordening die regels stelt voor activiteiten bij beken en sloten, inclusief het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.
- **Waterschapsverordening 2024:** Deze verordening vervangt de eerdere Keur en bevat regels voor bewoners en bedrijven die activiteiten uitvoeren bij beken en sloten, met aandacht voor het voorkomen van verontreiniging door gewasbeschermingsmiddelen.
- **Watertransitie:** Water als basis in een veranderend klimaat
Midden-Brabant heeft een sterk watersysteem nodig dat opgewassen is tegen hele natte en hele droge perioden. De watertransitie bestaat uit een aantal doelen voor 2050 en de aanpak daarnaartoe. Samen met inwoners, boeren, bedrijven en natuurorganisaties werken we de komende jaren in stappen naar een watersysteem dat tegen een stootje kan. Vanaf 2030 is de watertransitie geborgd in beleid en regels.

3.6 Vergunning, toezicht en handhaving

Rijksoverheid

De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), de Nederlandse Arbeidsinspectie en de Inspectie voor de Leefomgeving en Transport (ILT) controleren en handhaven regels. Zij controleren of de wettelijke gebruiksvoorschriften worden opgevolgd, de voorraad van middelen, het bewijs van vakbekwaamheid, technische eisen en administratieve verplichtingen. De NVWA is de instantie die in de meeste gevallen op het agrarisch bedrijf komt. Vanwege beperkte capaciteit worden vooral steekproefsgewijze controles uitgevoerd. Jaarlijks wordt aan de Minister van LNVN gerapporteerd over de bevindingen van deze inspecties.

Provincie/gemeenten

De provincie en gemeenten zijn gezamenlijk opdrachtgever voor de Omgevingsdiensten. De Omgevingsdiensten zien toe op het naleven van milieuvoorschriften voor verschillende bedrijfsactiviteiten. Voor het onderwerp gewasbeschermingsmiddelen betreft dit tot nu toe met name het veilig opslaan van gewasbeschermingsmiddelen. Wanneer vanuit gemeenten of provincie verdergaande regulerende maatregelen worden getroffen zal dit leiden tot uitbreiding van toezicht- en handhavingstaken bij de Omgevingsdiensten.

Waterschappen

Waterschappen zien toe op de kwaliteit van het oppervlaktewater via bemonstering en analyse. Daarnaast controleren zij, samen met de NVWA, op de aanwezigheid van teeltvrijezones langs watergangen en de naleving van de voorschriften die daarbij horen. Binnen deze zone mag geen cultuurgewas worden verbouwd. Binnen de teeltvrije zone mag niet worden gespoten en bemest, er is alleen pleksgewijze onkruidbestrijding toegestaan (met afscherpende spuitdop). In deze zone mag bv wel een bloemrijke rand worden in gezaaid.

3.7 Jurisprudentie en voorzorgsbeginsel

De afgelopen jaren (vanaf 2020) zijn er diverse rechtszaken gevoerd over mogelijk nadelige effecten op natuur, milieu en gezondheid van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de lელიeteelt. De lელიeteelt gaat veelal gepaard met een grote inzet van gewasbeschermingsmiddelen. Een belangrijk deel hiervan is de zgn. minerale olie (paraffine), bedoeld om virusoverdracht tegen te gaan. Deze stof is voor dit doel ook in biologische teelten toegestaan.

De gevoerde rechtszaken zijn onder te verdelen in twee categorieën;

1. Effecten van gewasbescherming in lელიeteelt nabij N2000-gebieden
2. Effecten van gewasbescherming in lელიeteelt op omwonenden

Een uitgebreide beschrijving van de uitspraken in de verschillende rechtszaken is in de bijlage opgenomen.

Ad1. Effect op N2000-gebieden

De belangrijkste uitspraak op dit onderdeel is die van de Raad van State van 2 april jl.

Milieudefensie heeft in 2020 een rechtszaak gevoerd tegen de provincie Drenthe over de aanwezigheid van lელიeteelt nabij het N2000-gebied het Holtingerveld. De rechtbank kwam op 18-06-2021 tot het oordeel dat lელიeteelt in nabijheid van het Holtingerveld aan te merken is als project dat onder de werking van artikel 2.7 van de Wet natuurbescherming (Wnb) valt. Er is geen sprake van voortzetting van bestaand gebruik. Er is o.a. drainage op percelen aangebracht. Beoordeeld moet worden of dit project significante gevolgen kan hebben voor het Holtingerveld. De provincie heeft in dit geval onvoldoende onderzoek verricht of een passende beoordeling noodzakelijk is. Er is geen onderzoek gedaan naar cumulatieve effecten ten aanzien van grondwaterstand en evenmin objectieve gegevens verzameld over (gebruik van) gewasbeschermingsmiddelen op grond waarvan kan worden uitgesloten dat er significante

effecten zijn. De provincie Drenthe is in beroep gegaan bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. De Afdeling heeft op 2 april jl. uitspraak gedaan en o.a. geoordeeld dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij de teelt van lelies natuurvergunningplichtig kan zijn. De Afdeling maakt hiermee voor het eerst duidelijk dat telers die gewasbeschermingsmiddelen gebruiken, moeten kunnen aantonen dat het gebruik daarvan geen negatieve effecten heeft op Natura 2000-gebieden. Als dit niet met zekerheid kan worden uitgesloten, dan moet de teler over een natuurvergunning beschikken. De Afdeling constateert dat artikel 2.7, tweede lid, van de Wnb wordt overtreden, aangezien er gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt zonder dat vooraf is aangetoond dat deze geen negatieve effecten hebben op Natura 2000-gebieden, terwijl er wel aanwijzingen zijn voor zulke effecten.

Gevolg van deze uitspraak:

Wanneer een teler lelies in de nabijheid van N2000-gebieden wil gaan telen zal de teler een passende beoordeling moeten opstellen. De teler moet hierbij ook rekening houden met de eventuele cumulatieve effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op andere nabijgelegen percelen. Omdat onduidelijk is welke wetenschappelijke methodes hiervoor gebruikt kunnen worden (als deze al voorhanden zijn), zal dit de komende tijd nog tot de nodige discussies gaan leiden. Het is verder de vraag wanneer er volgens de Afdeling voldoende aanwijzingen zijn voor de noodzaak om een passende beoordeling op te stellen. De uitspraak biedt ook geen inzicht in een 'veilige afstand' tot een Natura 2000-gebied, waarbij deze effecten kunnen worden uitgesloten. Dat maakt dat de omvang van het onderzoeksgebied onduidelijk is. De uitspraak van de Afdeling ziet weliswaar op lelieteelt, maar het lijkt evident dat deze uitspraak ook van toepassing is op andere teelten waarbij gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt in de nabijheid van Natura 2000-gebieden. De impact van deze uitspraak op landbouwactiviteiten rond Natura 2000-gebieden is dus aanzienlijk. Inmiddels heeft de Tweede Kamer de Minister van LNVN op 15 mei in debat gevraagd naar de duiding van deze uitspraak. De Minister heeft aangegeven met de provincies in gesprek te gaan over de vraag wat nodig is om tot een haalbare werkwijze te komen voor het uitvoeren van een passende beoordeling en toetsing daarvan door provincies i.v.m. een mogelijke vergunningplicht. De Minister heeft aangegeven bereid te zijn medewerking te verlenen bij het opstellen van een handreiking voor een beoordelingskader.

Overigens werken we in het Programma Overgangsgebieden op termijn naar verdergaande maatregelen om de toename van intensieve teelten nabij Natura 2000-gebieden en de effecten op deze gebieden te beperken.

Ad 2. Effecten van gewasbeschermingsmiddelen in lelieteelt bij omwonenden.

De afgelopen jaren zijn ook verschillende rechtszaken, via kort geding, gevoerd door bezorgde omwonenden van leliepercelen tegen de betreffende telers. De percelen lagen in de verschillende zaken tussen 0-250 meter van de woningen.

Hoewel de gerechtelijke uitspraken niet geheel gelijklopend zijn komt het volgende beeld wel naar voren;

Er is ruimte voor de Nederlandse (kort geding) rechter om op grond van het (Europese) voorzorgsbeginsel (EU Verordening 1107/2009) onder omstandigheden een verbod uit te spreken

op het gebruik van toegelaten gewasbeschermingsmiddelen. De omstandigheid dat het voorzorgsbeginsel al is geïncorporeerd in de EU Verordening staat er niet aan in de weg dat de Nederlandse (kort geding) rechter onder omstandigheden een verbod kan uitspreken op het gebruik van toegelaten middelen. Het voorzorgsbeginsel brengt anderzijds niet mee dat elk risico moet worden uitgesloten.

Het in de EU Verordening en de Nederlandse Wet gewasbescherming en biocoden (Wgb) neergelegde stelsel van toezicht op de toelating en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen lijkt vanwege een tekort aan onderzoek naar neurotoxiciteit en neurodegeneratieve gevolgen bij mensen onvolkomen te zijn en geen afdoende zekerheid te bieden op de afwezigheid van een verhoogd risico op neurodegeneratieve ziekten voor omwonenden, zodat op grond van het voorzorgsbeginsel beperkende maatregelen zouden kunnen worden getroffen.

Of die maatregelen ook daadwerkelijk moeten worden getroffen, en zo ja: welke dat moeten zijn, hangt af van de omstandigheden van het concrete geval en de uitkomst van een belangenafweging.

Het is daarnaast uit de verschillende uitspraken niet duidelijk welke afstand tussen een perceel en gevoelige functies voldoende is om gezondheidsrisico's uit te sluiten.

De Minister van LNVN heeft in een Kamerbrief van 19 november 2024 toelichting gegeven op verschillende juridische uitspraken en het begrip voorzorgsbeginsel uit de EU verordening. Daaruit blijkt dat het Europees Hof geconcludeerd heeft dat een nationale beoordelingsautoriteit (in Nederland het Ctgb), ook gelet op het voorzorgsbeginsel, gebruik mag – en in bepaalde gevallen zelfs moet – maken van de op het moment van beoordeling beschikbare relevante en betrouwbare wetenschappelijke en technische kennis, als bij de eerdere beoordeling daarmee geen rekening is gehouden en daaruit een onaanvaardbaar risico voor de gezondheid van mens of dier of voor het milieu blijkt.

De Minister geeft in haar brief tevens aan dat er sprake is van zeer complexe zaken voor de rechter in kort geding vanwege de specifieke wetenschappelijke en technische aspecten die hierin een rol spelen. Verder kan al wel worden afgeleid dat de diverse, in de afzonderlijke procedures aangehaalde, wetenschappelijke en technische inzichten steeds naar juiste relevantie moeten worden gewogen. Een kort geding procedure is, vanwege de aangevoerde spoedeisendheid, naar zijn aard niet geschikt om de veelal uitgebreide relevante wetenschappelijke en technische feiten, omstandigheden en bewijsmiddelen volledig en naar juiste waarde te kunnen beoordelen. Een bodemprocedure is daarvoor meer geschikt,

Gevolg van de uitspraken:

Hoewel er voor één zaak nog een Hoger beroep loopt, lijkt het al wel duidelijk dat meer/ander onderzoek nodig is naar gezondheidseffecten (met name neurodegeneratieve effecten, maar ook cumulatieve effecten) bij de beoordeling van middelen en er dient duidelijkheid te komen over de te hanteren afstand tot kwetsbare functies.

Over de verbetering van onderzoeksprotocollen heeft het Ctgb al het volgende gezegd:

“Het Ctgb merkt daarbij op dat specifieke studieprotocollen om te kunnen bepalen of chemische stoffen neurodegeneratieve aandoeningen kunnen veroorzaken nog niet beschikbaar zijn. Dit geldt voor alle chemische stoffen, niet voor glyfosaat in het bijzonder. Het Ctgb vindt het

belangrijk dat deze protocollen worden ontwikkeld en steunt de inzet van het ministerie van LNV en het RIVM op dit vlak.”

Dit betekent dat er inmiddels vanuit de Rijksoverheid bij de EU wordt gepleit voor de ontwikkeling van betere onderzoeksprotocollen.

Op 15 mei jl. is in het Kamerdebat over gewasbescherming door de staatssecretaris van VWS en de Minister van LNV wel gesteld dat er op dit moment geen afdoende wetenschappelijke onderbouwing is die aanleiding geeft tot het verbieden of herbeoordelen van eerder toegelaten middelen.

CONCEPT

4 Actieplan

4.1 Hoofdlijnen Actieplan

Het Actieplan Gewasbescherming gaat in op vier hoofdlijnen, die hier verder uitgewerkt worden:

- Sturen op duurzaam grondgebruik in overgangsgebieden van Natura2000 en in grondwaterbeschermingsgebieden
- Proactieve samenwerking met gemeenten voor het verminderen van gezondheidsrisico's nabij kwetsbare gebieden/functies
- Extra inzet op verduurzaming in gebieden met ruimte voor hoogproductieve duurzame landbouw
- Duurzamer agrarisch grondgebruik van provinciale pachtgronden

Sturen op duurzaam grondgebruik

Vanuit verschillende trajecten die nu binnen de provincie lopen of in ontwikkeling zijn, worden regulerende maatregelen getroffen voor overgangsgebieden van Natura2000 en grondwaterbeschermingsgebieden, om duurzaam grondgebruik in deze gebieden te stimuleren en de kwetsbare natuur en drinkwaterwinning te beschermen. Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in deze gebieden wordt ook meegenomen in deze trajecten. Daarom is gekozen om aan te sluiten bij de trajecten van het Programma Overgangsgebieden en de KRW-Impuls, in plaats van de inzet van extra aparte regels.

Binnen de KRW-impuls zijn vijf soorten maatregelen opgenomen die samen bijdragen aan schoner en gezonder water:

- A. Versnellen uitvoering inrichtingsmaatregelen
- B. Verminderen emissies uit landelijk gebied
- C. Verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie
- D. Beheer en onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten
- E. Samenwerken en aanspreken andere overheden

Vooraf spoor B heeft betrekking op dit Actieplan. Daarin staat dat waterschappen en provincie werken aan de volgende doelen:

- Beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen
- Beperken emissies van stoffen uit agrarisch grondgebruik
- Sturen op emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in grondwaterbeschermingsgebieden
- Sturen op emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden en Natte Natuurparels en in af- en uitspoelingsgevoelige gebieden.

Het Programma Overgangsgebieden richt zich op de versterking van natuur in gebieden die grenzen aan Natura 2000-gebieden. Het richt zich op de combinatie van natuurlijke doelen met een duurzaam perspectief voor de landbouw. Concreet wordt de nadruk gelegd op extensief grondgebruik om het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen te verminderen en wordt er gewerkt aan het herstel van de kwaliteit van natuur, water en bodem en de aanpak van verdroging.

In onderstaande tabel staat de voorlopige planning van deze trajecten opgenomen:

	Voorlopige planning
Statenmededeling Addendum RWP	Februari 2025
Stappenplan duurzamer agrarisch gebruik van provinciale pachtgronden	Q2 2025
Statenmededeling KRW-Impuls	Q2 2025
Statenmededeling Ontwerp programma Overgangsgebieden Natura 2000 en natte natuurparels	Q2/Q3 2025
Statenmededeling Programma Overgangsgebieden Natura 2000 en natte natuurparels	Q3/Q4 2025
Statenmededeling Ontwerp wijziging Omgevingsverordening Noord-Brabant	Q3/Q4 2025
Statenvoorstel Wijziging Omgevingsverordening Noord-Brabant	Q2 2026

Daarnaast is er nog de wens om van middelvoorschriften om te schakelen naar doelvoorschriften. Met de huidige inzet van middelen worden de voorgeschreven doelen op het gebied van bijvoorbeeld waterkwaliteit nog niet behaald. Door de inzet op doelvoorschriften is meer flexibiliteit en maatwerk mogelijk voor bedrijven om een bepaald doel te behalen, dit stimuleert maatwerk en innovaties, omdat bedrijven niet gebonden zijn aan voorgeschreven middelen. Zij krijgen meer verantwoordelijkheid om hun eigen methoden te kiezen en te implementeren, zolang ze de gestelde doelen bereiken. Dit kan leiden tot een meer dynamische en innovatieve sector, waarin bedrijven voortdurend zoeken naar verbeteringen en efficiëntere manieren om hun doelen te bereiken. Dit is alleen nog niet uitgewerkt in de praktijk en er zijn nog onduidelijkheden rondom de juridische borging, daarom is hiervoor een ontwikkelstrategie nodig.

Proactieve samenwerking met gemeenten

Gemeenten hebben op het gebied van verminderen van gezondheidsrisico's meer bevoegdheden dan de provincie, met name rondom gevoelige functies als woningbouw. We signaleren wel dat een aantal gemeenten het lastig vinden om met dit onderwerp aan de slag te gaan en daarvoor contact zoekt met de provincie. Omdat er gezamenlijke belangen liggen in deze gebieden, is het belangrijk om samen op te trekken en een meer proactieve samenwerking met gemeenten te zoeken. Een van de manieren om dit te bereiken is het instellen van een Kennisplatform Gewasbescherming (naar voorbeeld van het Kennisplatform Veehouderij en Humane Gezondheid), waarin experts vanuit kennisinstellingen zoals bijvoorbeeld universiteiten, omgevingsdiensten, GGD's en RIVM objectieve duidelijkheid kunnen bieden bij vragen of zorgen vanuit de samenleving. Dit zou geen provinciaal platform moeten worden, maar vanwege de landelijke vraagstukken en verantwoordelijkheden, zou dit landelijk opgepakt moeten worden.

Extra inzet op verduurzaming in hoogproductieve duurzame landbouwgebieden

Buiten de overgangsgebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en andere gebieden nabij kwetsbare functies, is ruimte voor hoogproductieve duurzame landbouw. Dat wil niet zeggen dat er buiten deze gebieden geen extra maatregelen nodig zijn om doelen te behalen. De focus op de

regulerende maatregelen liggen in dit geval wel op de kwetsbare gebieden. In de overige gebieden worden stimulerende maatregelen getroffen om de landbouw daar te verduurzamen. Zo komt er meer inzet op Integrated Crop Management, en wordt dat verder gestimuleerd. Dat geldt ook voor biologische en natuurinclusieve landbouw. In paragraaf 4.2 wordt ingegaan op de acties die mede hiervoor nodig zijn. Het gaat om bestaande activiteiten, het versterken van bestaande activiteiten en nieuwe activiteiten.

Duurzamer agrarisch grondgebruik van provinciale pachtgronden

De provincie heeft grond in eigendom die verpacht wordt aan bijvoorbeeld agrariërs. Sinds dit jaar is voor een groot aantal clusters het pachtpakket gewijzigd naar Duurzame Pacht. Deze clusters liggen binnen 1000 meter van een voor stikstof gevoelig Natura2000-gebied. Op deze clusters mogen onder andere geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt worden en is enkel organische mest toegestaan. Het komende jaar gaan we een volgende stap zetten. We willen dat alle pachtgronden in 2026 uitgegeven worden zonder gebruik van kunstmest en chemische gewasbeschermingsmiddelen. Dit jaar zullen we bij de uitgifte al voorrang geven bij de pacht aan bedrijven met een certificaat voor het hele bedrijf. Dat maakt dat we met de beperkte hoeveelheid pachtgrond (1400 ha ruilgrond) toch een veel grotere impact kunnen hebben.

De komende jaren gaan we aan de hand van verschillende beleidsontwikkelingen (BOS 2.0, Overgangsgebieden etc) kijken wat dit betekent voor de duurzame pachtpakketten.

Duurzame pacht 2025 - Brabant

4.2 Activiteiten in Brabant

Om de hoofdlijnen uit het Actieplan te ondersteunen, wordt ingezet op meerdere activiteiten. Enerzijds zijn er al veel bestaande activiteiten binnen de provincie die een relatie hebben tot gewasbescherming, deze activiteiten worden voortgezet of versterkt. Daarnaast is er een aantal nieuwe activiteiten die opgestart gaan worden. In figuur ... staat een overzicht van de activiteiten in een zogenoemd NSOB-model. Daaronder staat in tabel ... wat het doel is en wie de trekker van deze activiteit is. In Bijlage ... staan de activiteiten verder inhoudelijk uitgewerkt.

Actie	Doel	Trekker
Pachttuitgifte	Water en natuur	provincie
Grondregeling natuurinclusieve landbouw	Water, natuur, biodiversiteit	Provincie
Beleidsregel grond voor graasdierhouderij	Water en natuur	Provincie
Regelgeving grondwaterbeschermingsgebieden	Water	Provincie, Brabant Water, Evides
Ontwikkelstrategie doelsturing	Water, natuur, biodiversiteit	Provincie
Programma Overgangsgebieden	Water en natuur	Provincie
Aanpak gezondheid gemeenten	Gezondheid	Provincie en gemeenten
Lobby-agenda Rijk/EU	Water, natuur, gezondheid	Provincie, IPO
Stimuleren Natuurinclusieve landbouw	Water, natuur, biodiversiteit	Provincie
BodemUP	Water	Provincie, waterschappen, Brabant Water
Breed ICM programma	Water, natuur, biodiversiteit, gezondheid	Provincie met externe partijen
Schoon Water voor Brabant	Water	Provincie, waterschappen, Brabant Water, Evides
Samenwerking VTH versterken		Provincie
Registratie, monitoring en benchmarking programma	Water, natuur, biodiversiteit, gezondheid	Provincie met externe partijen
Actieplan Biologisch	Water, natuur, biodiversiteit, gezondheid	Provincie
Delen meetgegevens	Water	Provincie, waterschappen, Brabant Water, Evides
Spoelplaatsen machines stimuleren	Water, natuur	Provincie, EU
Biodiversiteitsmonitoren	Water, natuur	Provincie, Rijk
Landbouw Innovatie Brabant	Water, natuur, biodiversiteit, gezondheid	Provincie, ZLTO
Boerderij van de Toekomst	Water, natuur	Ministerie LVVN, WUR, Agrifood Capital, Vd Borne Campus
Kennisplatform Gewasbescherming instellen	Gezondheid, water, natuur	Provincies, Rijk, gemeenten
Financiering start-ups en scale-ups		BOM en provincie

Uitwerking lopende en nieuwe activiteiten voor Actieplan Gewasbescherming

Overige lopende acties

Hieronder worden de activiteiten genoemd die een bijdrage leveren aan het verminderen van de milieu-impact van gewasbeschermingsmiddelen, die op dit moment al uitgevoerd worden. Wanneer deze activiteiten versterkt worden, dan wordt dat benoemd. Dit overzicht is mogelijk nog niet volledig.

Grondregeling natuurinclusieve landbouw

Via de grondregeling natuurinclusieve landbouw wil de provincie natuurinclusieve veehouderijen helpen om meer agrarische grond in gebruik te krijgen, zonder dat daar grote investeringen voor nodig zijn. Door een erfpachtconstructie is er de mogelijkheid om de aankoop van grond volledig te financieren of om geld te genereren om daarmee in het bedrijf te investeren. Eén van de voorwaarden voor deelname is dat op deze grond geen chemische gewasbescherming gebruikt wordt.

Beleidsregel grond voor graasdierhouderij

De provincie ondersteunt graasdierhouderijen rond de Natura2000-gebieden, Natte Natuurparels en in beekdalen die willen extensiveren. Grondeigenaren kunnen hun grond aan de provincie verkopen en tegen een aantrekkelijke prijs terug pachten. Voorwaarde is dat ze de grond alleen als grasland gebruiken. In principe is gewasbescherming nog toegestaan op deze gronden, maar omdat op grasland dusdanig minder middelen gebruikt worden dan in veel andere teelten, levert dit een positieve bijdrage aan de milieu-impact.

Stimuleren Natuurinclusieve Landbouw

Samen met partners wil de provincie ervoor zorgen dat steeds meer agrarisch ondernemers produceren in harmonie met milieu, natuur en landschap. En dat zij gewaardeerd en beloond worden voor hun diensten om de natuur te versterken. Zo levert de Brabantse landbouw een bijdrage aan de biodiversiteit, een aantrekkelijk landschap en de kwaliteit van water en bodem. De provincie stimuleert en ondersteunt agrarische ondernemers bij de omschakeling naar natuurinclusieve landbouw. Bij natuurinclusieve landbouw is het gebruik van gewasbescherming tot een minimum beperkt.

BodemUP

Een agrariër met een vitale bodem op zijn percelen heeft minder last van droogte en wateroverlast, gaat efficiënt om met zijn nutriënten en hoeft minder gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest te gebruiken om een goede gewasopbrengst te realiseren. Brabantse boeren kunnen zich aanmelden voor BodemUP en krijgen dan voor een periode van drie jaar een bodemcoach. Samen gaan ze aan de slag met het nemen van bodemmanagementmaatregelen. BodemUP is een samenwerking van provincie, Brabant Water en de Brabantse Waterschappen.

Schoon Water voor Brabant

Schoon Water voor Brabant is een langlopend project met als doel minder en slimmer gebruik te maken van gewasbeschermingsmiddelen om het (grond)water schoon te houden. In 2001 is het project gestart in de grondwaterbeschermingsgebieden, in 2012 werd besloten om deze

succesvolle aanpak in heel Brabant uit te rollen. Op dit moment doen ongeveer 600 ondernemers mee aan het project. Ongeveer 110 grote bedrijven met intensieve teelten doen mee in het project. Zij krijgen begeleiding van een onafhankelijk adviseur. De bedrijven nemen maatregelen om het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen te verminderen. En ook om te zorgen voor minder uitspoeling van chemische middelen naar het grond- en oppervlaktewater. Ongeveer 500 kleinere deelnemers krijgen via nieuwsbrieven en demobijeenkomsten informatie over maatregelen die zij kunnen nemen. Ook deze kleinere deelnemers kunnen een bedrijfsadviesgesprek krijgen om hun gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen.

Actieplan Biologische landbouw 2024-2027

In 2024 is een Actieplan Biologische Landbouw opgesteld om uitvoering te geven aan de ambitie van de provincie om op 15% van het Brabantse landbouwareaal biologische landbouw plaats te laten vinden in 2030. De volgende acties dragen bij aan het behalen van deze doelstelling: Betere toegang tot grond en regelingen, steun aan omschakelaars (adviesgesprekken en studiegroepen), kennis en innovatie in de keten (inzetten op hightech, robotisering en samenwerking), een grotere afzet van biologische producten (in catering en bioregio's) en het stimuleren van biologisch in het curriculum van agrarisch onderwijs. De biologische landbouw maakt geen gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en daarom draagt dit bij aan het Actieplan Gewasbescherming.

Ontwikkeling Biodiversiteitsmonitoren

Samen met andere partijen is de provincie bezig met de ontwikkeling van verschillende duurzaamheidsmonitoren voor agrarisch ondernemers. Met een zogeheten biodiversiteitsmonitor kan een ondernemer met behulp van Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) zijn prestaties op het gebied van duurzaamheid en biodiversiteit inzichtelijk maken en hiervoor worden beloond. De agrariër bepaalt zelf welke maatregelen hij neemt om de scores op de indicatoren te verbeteren. Inmiddels zijn er drie biodiversiteitsmonitoren ontwikkeld of in ontwikkeling:

- Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij
- Brabantse Biodiversiteitsmonitor Graasdierhouderij
- Biodiversiteitsmonitoren Akkerbouw Zuidwestelijke Delta en Zandgrond

Eén van de KPI's in de biodiversiteitsmonitoren gaat over de milieu-impact van gewasbeschermingsmiddelen. Hoe lager de milieu-impact, hoe hoger de score, wat bijdraagt aan een duurzamere landbouw in Brabant.

Boerderij van de Toekomst Zuidoostelijk Zandgebied

Bij de Boerderij van de Toekomst Zuidoostelijk Zand (BvdT ZOZ) wordt samengewerkt met boeren, partners en overheden aan toekomstige bedrijfssystemen in het zuidoostelijk zandgebied. Dat wordt binnen de kaders van verschillende maatschappelijke- en milieu-uitdagingen gedaan. Eén van de onderwerpen is het veranderende (en krimpende) middelenpakket waardoor ziekten, plagen en onkruiden steeds moeilijker chemisch te bestrijden zijn. In BvdT ZOZ worden daar oplossingen voor gezocht die uitgerold kunnen worden in het gehele deelgebied.

GLB-subsidie productieve investeringen (o.a. spoelplaatsen)

Vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van Europa is geld beschikbaar voor productieve investeringen voor landbouwers. Deze subsidie is bedoeld hen te helpen om investeringen voor een duurzamere vorm van landbouw te doen. Deze hebben ook betrekking op gewasbescherming, zo zijn de volgende ontwikkelingen de afgelopen jaren subsidiabel geweest:

- Autonome en semi-autonome niet-chemische bestrijding
- Strokenteelt en vaste rijpaden
- Agroforestry
- Onkruid-, plaag- en ziektebestrijding; machines waarmee deze mechanisch of met een laser in het veld worden bestreden op basis van plaats specifieke waarneming, camerabesturing, schoffeltuig, vinger- of torsiewieders en wiedeggen
- Insectengaas
- Precisiegewasbescherming
- Waterbeheervoorzieningen ter verlaging van risico's van verontreiniging door erfafspoeling bij een veehouderij of door afvalwater uit de veehouderij, akkerbouw, bloembollen-, boom-, fruit-, vollegronds- of bedekte teelt (bijvoorbeeld spoelplaatsen voor spuitmachines)

Landbouwinnovatie Brabant (LIB)

De Stuurgroep Landbouw Innovatie Noord-Brabant (LIB) is een samenwerkingsverband van de provincie en de ZLTO met als doel gezamenlijk te werken aan een duurzame en vitale land- en tuinbouw die bijdraagt aan de kwaliteit van het platteland. Dit moet worden bereikt vanuit een integrale visie op de land- en tuinbouw en het platteland en door gezamenlijke meningsvorming, organisatie van ontwikkelkracht en het uitvoeren van experimenten en projecten. Een aantal voorbeelden van projecten en experimenten die de afgelopen jaren zijn uitgevoerd of worden uitgevoerd:

- Verminderen chemische gewasbeschermingsmiddelen door gebruik van afdekmaterialen in de boomkwekerij (laanbomen)
- Pneumatische ei-verwijdering koolvlieg
- Laser toepassing in de boomkwekerij: opbouw database foto's onkruiden
- Robot demonstraties in de vollegrondsgroentesector
- Sensoren in de akkerbouw, detectie van ziektes in een heel vroeg stadium
- Engerlingen bestrijden in de boomkwekerij, met Airtex beluchtingsmachine
- Precisie onkruidbestrijding met inzet laser techniek
- Vergroten biodiversiteit in de glastuinbouw
- Colorado Beetle Catcher – machine voor tuinders

Financiering start-ups en scale-ups (BOM)

Nog in te vullen

Pachttuitgifte

De provincie heeft grond in eigendom dat verpacht wordt aan bijvoorbeeld agrariërs. Sinds dit jaar is voor een groot aantal clusters het pachtpakket gewijzigd naar Duurzame Pacht. Deze clusters liggen binnen 1000 meter van een voor stikstof gevoelig Natura2000-gebied. Op deze clusters mogen onder andere geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt worden en is enkel organische mest toegestaan. Het komende jaar gaan we een volgende stap zetten. We willen dat alle pachtgronden in 2026 uitgegeven worden zonder gebruik van kunstmest en chemische

gewasbeschermingsmiddelen. Dit jaar zullen we bij de uitgifte al voorrang geven bij de pacht aan bedrijven met een certificaat voor het hele bedrijf. Dat maakt dat we met de beperkte hoeveelheid pachtgrond (1.400 ha ruilgrond) toch een veel grotere impact kunnen hebben.

De komende jaren gaan we aan de hand van verschillende beleidsontwikkelingen (BOS 2.0, Overgangsgebieden etc) kijken wat dit betekent voor de duurzame pachtpakketten.

[Duurzame pacht 2025 - Brabant](#)

Regelgeving rondom grondwaterbeschermingsgebieden

Drinkwater in Brabant wordt gewonnen uit grondwater. Grondwater is bacteriologisch betrouwbaar, de bodem beschermt het grondwater tegen verontreiniging en de bodem zorgt voor een natuurlijke zuivering. Om de plekken waar grondwater wordt gewonnen als bron voor drinkwater schoon te houden en te beschermen tegen verontreinigingen legt de provincie beschermingszones vast. Er zijn verschillende beschermingszones met eigen beschermingsregels om het drinkwater niet aan te tasten. Eén van de maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden is dat bepaalde chemische gewasbeschermingsmiddelen niet toegestaan zijn. Vanuit de KRW-Impuls worden extra maatregelen getroffen om de waterkwaliteit in grondwaterbeschermingsgebieden nog beter te borgen.

Nieuwe activiteiten

Lobby-agenda richting Rijk/EU

De zorgen en uitdagingen rondom gewasbescherming spelen niet alleen in de provincie Noord-Brabant, maar in heel Nederland en ook in Europa. Het is daarom logisch om bepaalde onderdelen niet per provincie apart uit te werken, maar om dat op een hoger niveau aan te pakken. Daartoe zijn inmiddels in IPO-verband stappen gezet. Een voorbeeld hiervan is de elektronische registratie en monitoring van het gewasbeschermingsmiddelengebruik per bedrijf en dit op een centrale plaats bundelen. Gegevens blijven nu op het bedrijf, maar in de EU is in 2023 een Uitvoeringsverordening aangenomen die vereist dat alle professionele gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen vanaf 1 januari 2026 hun gebruiksregister in elektronisch format bijhouden en centraal beschikbaar stellen. Hoe en wanneer dit in Nederland vorm gaat krijgen en wie er toegang krijgt tot deze informatie is nog niet duidelijk. Er zijn signalen dat het pas geruime tijd na 1-1-2026 geïmplementeerd zal worden. Als provincie is het van belang om toegang te krijgen (tot een deel van) deze info, omdat dit helpt bij het ontwikkelen van nieuw beleid en de effecten van bestaand beleid kan onderbouwen. Om dit belang te benadrukken is een lobby richting het Rijk nodig .

[L_2023074NL.01000401.xml](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32023R0564)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32023R0564>

Ook op het gebied van andere zaken die eerder benoemd zijn, waar de provincie geen bevoegd gezag is, is het van belang een lobby richting het Rijk te starten. Bijvoorbeeld rondom het particulier gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en het gebruik van biociden door consumenten. Een bewustwordingscampagne is lastig op te zetten door één enkele provincie en zou landelijk opgepakt moeten worden.

Opzetten van een breed programma rondom Integrated Crop Management

Om met name in de hoogproductieve duurzame landbouwgebieden een duurzame vorm van landbouw verder te ontwikkelen, zou een breed programma rondom Integrated Crop Management opgezet moeten worden. Hierin zou onderzoek gedaan kunnen worden, maar ook demonstraties, veldproeven en studieclubs om zo de kennis over ICM bij alle agrariërs te verhogen en hen te stimuleren om aan de slag te gaan met meer weerbare teeltwijzen.

Samenwerking met VTH versterken

Gezien verschillende uitspraken in rechtszaken rondom gewasbeschermingsmiddelengebruik, is de verwachting dat er het een en ander gaat veranderen rondom vergunningen die nodig zijn. Daarvoor is het nodig om de samenwerking met het programma VTH te versterken, zodat

Ontwikkeling van een programma rondom registratie, monitoring en benchmarking

Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen wordt tot nu toe zoals hiervoor vermeld nog niet centraal geregistreerd. In aanvulling hierop is het waardevol om gebruiksgegevens te benchmarken. Door gegevens van telers van dezelfde gewassen in dezelfde regio's in studieclubs of praktijknetwerken met elkaar te delen, kunnen zij van elkaar leren en daardoor inzichten opdoen om de milieubelasting van hun gewasbeschermingsstrategie te beperken. .

Delen van meetgegevens

Door de verschillende overheden worden op regelmatige basis metingen verricht aan oppervlakte- en grondwaterkwaliteit. Bijvoorbeeld door het Landelijk Meetnet Gewasbeschermingsmiddelen Land- en Tuinbouw (op verzoek van Ministerie van I&W). De gegevens die uit deze meetnetwerken komen, worden momenteel nauwelijks direct gedeeld met de betrokken agrariërs in het gebied. Het is een gemiste kans om deze gegevens niet te delen. Agrariërs weten nu niet welke stoffen en in welke hoeveelheden deze teruggevonden worden. Door deze gegevens gebiedsgericht terug te koppelen zien zij wat er gevonden wordt, of er een relatie is met uitgevoerde teelten en onderzoeken welke handelingsperspectieven er zijn in de teelt om de milieueffecten te verminderen.

Een ander onderdeel wat dit zou kunnen versterken is het stimuleren van waterschappen om meer in de haarvaten van het waternetwerk te gaan meten bij risicoteelten, het opzetten van gebiedsprocessen en ook deze gegevens weer terug te koppelen aan de gebruikers.

Aanpak gezondheid met gemeenten

Kennisplatform Gewasbescherming instellen

Voor o.a. de overheden zijn er nog veel onduidelijkheden op het gebied van gewasbescherming. Het is daarom goed om een (landelijk) Kennisplatform Gewasbescherming op te zetten (naar voorbeeld van het Kennisplatform Veehouderij en Humane Gezondheid), waarin experts vanuit kennisinstellingen zoals bijvoorbeeld universiteiten, omgevingsdiensten, GGD's en RIVM objectieve duidelijkheid kunnen bieden bij vragen of zorgen vanuit de samenleving.

Ontwikkelstrategie voor doelsturing opzetten

Net zoals in de gehele landbouw, wordt ook voor gewasbeschermingsmiddelen ingezet op middelsturing om de doelen rondom bijvoorbeeld waterkwaliteit te behalen. Helaas worden ook daarmee de doelen niet behaald. Om telers meer perspectief en keuzes te bieden en om doelbereik via een andere route te behalen, zou het goed zijn om in te zetten op doelsturing. Dat wil zeggen een bepaald doel in een bepaald gebied voorschrijven, waaraan een teler zich moet houden. Hoe dat die teler dat invult, mag hij zelf bepalen, zolang het doel maar behaald wordt.

Er zijn al allerlei initiatieven en pilots die hiermee aan de slag zijn of willen. Bijvoorbeeld door actief in een gebied te registreren, monitoren en meten, of door te registreren en een bepaald doel voor gewasbescherming, milieubelastingpunten, vast te stellen, waaraan teler zich moeten houden. Deze concepten zouden landelijk ontwikkeld moeten worden, maar vaak beginnen ze in gebieden. Als provincie is het goed om deze ontwikkelingen te stimuleren om zo draagvlak te creëren voor een landelijk systeem voor doelsturing.

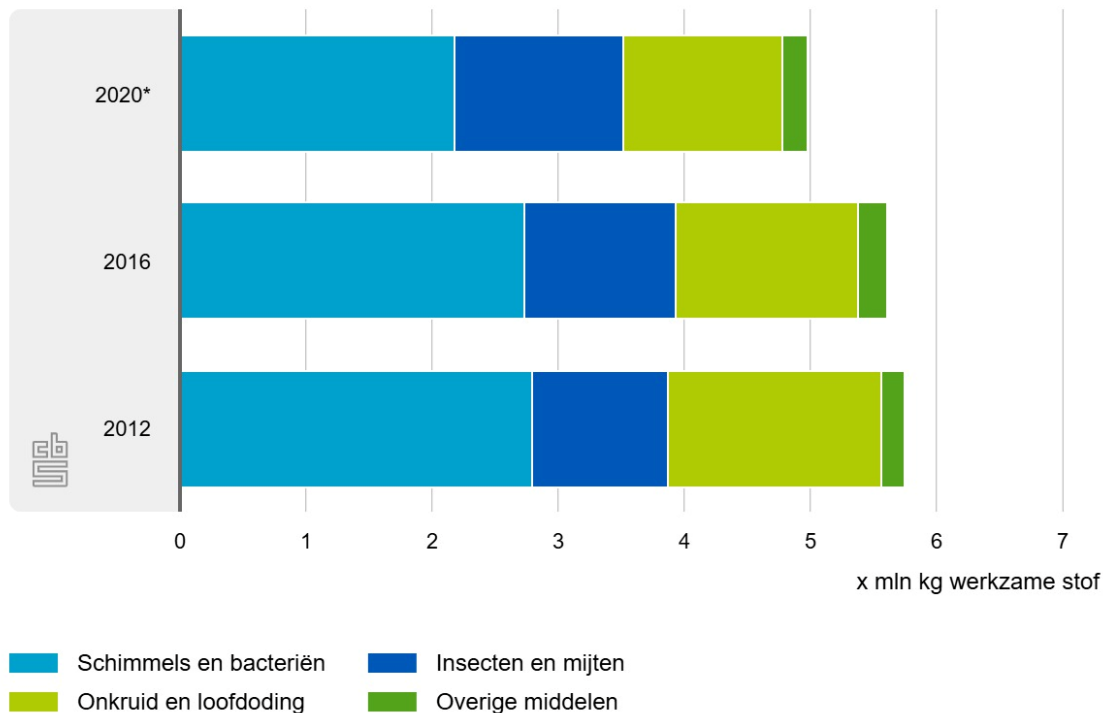
Programma Overgangsgebieden

5 Huidige situatie

5.1 Gebruik gewasbeschermingsmiddelen

Het huidige gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bedraagt ongeveer 5 miljoen kg actieve stof (in 2020; <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/02/landbouw-gebruikt-minder-gewasbeschermingsmiddelen>) een daling van ruim 11 procent ten opzichte van 2016. Ook per hectare nam het gebruik af met zo'n 13,4 procent, maar het areaal waarop middelen werden gebruikt ging omhoog. Er zijn nog geen gegevens beschikbaar van 2024.

Gebruik gewasbeschermingsmiddelen landbouw

*voorlopige cijfers

Figuur: Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de landbouw in Nederland in 2012, 2016 en 2020 in miljoen kg werkzame stof. Bron: CBS

De gegevens uit de grafiek komen van enquêtes die het CBS gehouden heeft onder een groot aantal agrariërs. Een exacte registratie is in Nederland niet beschikbaar. Telers leggen dit vaak wel vast in hun managementsystemen, maar hoeven deze niet te delen. Om een beter inzicht te krijgen in het daadwerkelijke middelengebruik per gebied/regio, zou dit wel essentieel zijn. Ook om hier een gedegen beleid op in te zetten. Zo lang dit nog niet beschikbaar is, is de informatie van het CBS en de registratie van de afzet in Nederland, de beste manier om inzicht te krijgen in het gebruik.

5.2 Huidige Regelgeving

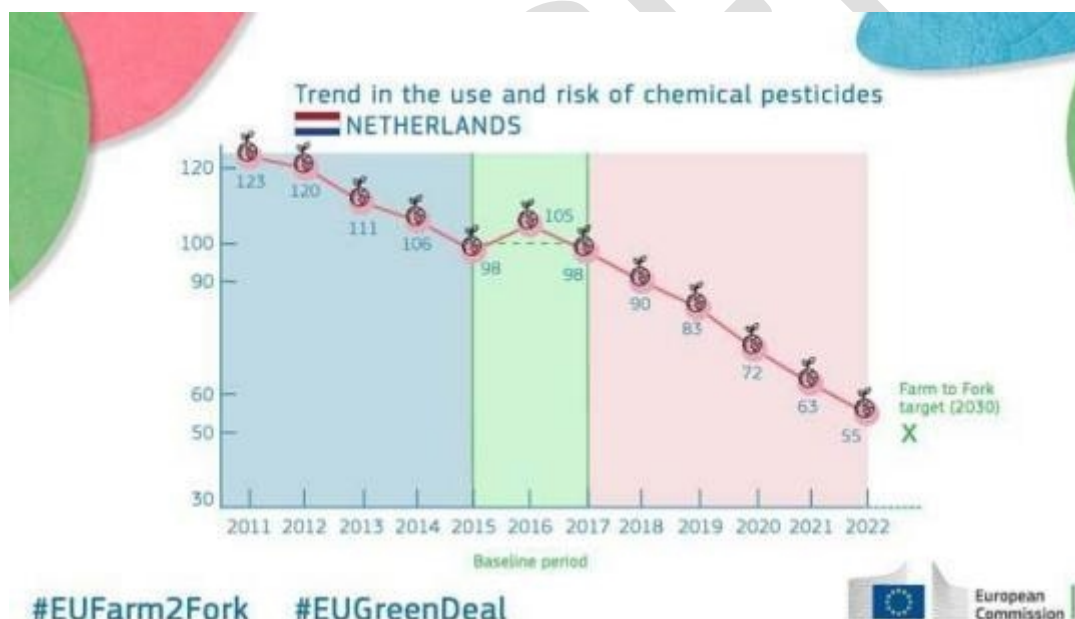
EU en NL ambitie

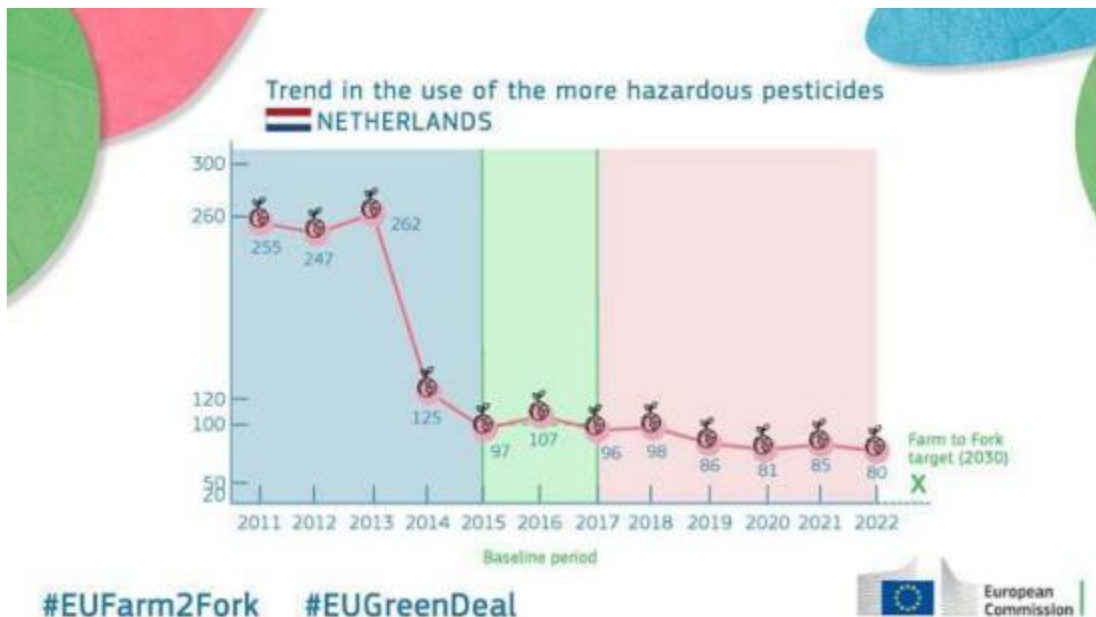
In het kader van de Green Deal, die de vervuiling van lucht, water en bodem moet verminderen en voorkomen heeft de Europese Commissie als doel gesteld om het gebruik van chemische en gevaarlijke pesticiden tegen 2030 met 50% te verminderen. Deze doelstelling is opgenomen in

de Farm to fork strategie, de biodiversiteitsstrategie en het zeropollution actieplan. Daarom kwam de Commissie in 2022 met een voorstel tot een Verordening inzake het duurzame gebruik van gewasbeschermingsmiddelen die Richtlijn 2009/128/EG inzake het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen moest vervangen en ecologische klimaatgeoriënteerde landbouw zou bevorderen. Door de richtlijn om te zetten in een verordening, zouden de regels rechtstreekse werking hebben en direct toepasselijk zijn in de lidstaten.

Eind 2023 wees het Europees Parlement dit voorstel van de Commissie af. De Commissie heeft daarop in maart 2024 het voorstel ingetrokken, Richtlijn 2009/128 blijft derhalve van kracht.

Op basis van de Green Deal zijn er voor Nederland twee reductiedoelen opgesteld. Zo moet de verkochte hoeveelheid van chemische werkzame stoffen in gewasbeschermingsmiddelen naar 50 (dit is een relatief getal, ten opzichte van het gemiddelde van 2015-2017, wat als 100 bestempeld wordt). In 2022 was de trend al 55. De tweede indicator is de trend van de verkochte hoeveelheid van werkzame stoffen in gewasbeschermingsmiddelen die in aanmerking komen om te worden vervangen (vaak de meer gevaarlijke stoffen). Ook hier is de periode van 2015-2017 de referentie (100). In 2022 was de trend 80, waar het streven 50 is. Interessant is vooral ook om de trend vanaf 2011 te zien, in ruim 10 jaar heeft er al een grote reductie plaatsgevonden.

<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/publicaties/2022/08/22/van-boer-tot-bord-strategie-f2f-indicatoren-in-nederland/Van+Boer+tot+Bord+strategie+%28F2F%29+indicatoren+in+Nederland.pdf>

Een van de punten in dit document is het werken via Integrated Crop Management (ICM), oftewel Geïntegreerde gewasbescherming. Het is een landbouwbenadering die gericht is op het minimaliseren van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Het doel is om gezonde gewassen te telen met duurzame methoden en tegelijkertijd een rendabel bedrijf te runnen.

<https://www.wur.nl/en/research-results/research-institutes/plant-research/show-wpr/integrated-crop-management-icm.htm>

<https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/dossiers/dossier/integrated-crop-management-icm.htm>

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bestrijdingsmiddelen/gewasbeschermingsmiddelen>

6 Trends en ontwikkelingen met invloed op gebruik Gewasbeschermingsmiddelen

6.1 Algemeen

Klimaatverandering

Onder invloed van klimaatverandering verandert het klimaat in Nederland op verschillende manieren. Zo stijgen de temperaturen en wordt er vaker extremer weer verwacht, zoals hevige regenval, hittegolven en droogte. De verwachting is dat deze veranderingen in de toekomst alleen maar zullen toenemen en extremer worden. Dit kan gevolgen hebben voor de land- en tuinbouw. Zo worden er nieuwe ziekten en plagen verwacht die zich door de veranderde omstandigheden kunnen vestigen in Nederland, terwijl dat eerder niet kon. Ook kan het leiden tot langere groeiseizoenen, wat betekent dat gewassen langer blootgesteld zijn aan ziekten en plagen. De extreme weersomstandigheden, zoals hevige regenval en droogte kunnen de effectiviteit van gewasbeschermingsmiddelen beïnvloeden, waardoor hogere doseringen nodig zijn voor hetzelfde resultaat. Het veranderende klimaat kan zeker een negatieve invloed hebben op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en zelfs op de mogelijkheden om bepaalde gewassen nog te telen.

Klimaatverandering speelt niet alleen in Nederland. Ook in andere delen van de wereld verandert het klimaat. Dat zorgt ervoor dat voedselzekerheid belangrijker wordt. In bepaalde delen van Europa, waar ook veel tuinbouw plaatsvindt, zoals in Spanje, is de beschikbaarheid van zoet water, droogte en hevige regenval een steeds groter probleem. Hierdoor is de verwachting dat het klimaat daar steeds minder geschikt wordt voor de teelt van bepaalde gewassen. Deze teelten zullen dan in de toekomst meer in onze contreien geteeld worden.

<https://www.knmi.nl/producten-en-diensten/klimaatverandering>

<https://www.knmi.nl/kennis-en-datacentrum/achtergrond/knmi-23-klimaatscenario-s>

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bestrijdingsmiddelen/gewasbeschermingsmiddelen>

<https://klimaatcoalitie.org/docs/2021-11-17-gov-nl-min-lvv-nederlands-actieplan-duurzaam-gebruik-gewasbeschermingsmiddelen-2021-tm-2025-2030.pdf>

6.2 Bij overheden

Rijksregelgeving en ontwikkelingen

Toekomstvisie en Uitvoeringsprogramma gewasbescherming 2030

Met de Toekomstvisie gewasbescherming 2030 wil het Rijk bereiken dat planten en teeltsystemen weerbaarder waardoor ziekten en plagen veel minder kansen krijgen en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zoveel mogelijk worden voorkomen. Daar waar gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt, is dit conform de principes van geïntegreerde gewasbescherming, nagenoeg zonder emissies naar het milieu en nagenoeg zonder residuen. Hiermee wordt tegelijkertijd een blijvend economisch perspectief voor de land- en tuinbouw gerealiseerd.

Het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030 geeft uitvoering aan de visie door de doelen voor langere periode te verbinden met de uitdagingen van vandaag. Bij het

Uitvoeringsprogramma is een brede groep stakeholders betrokken van overheden, NGO's en agrarische organisaties. De acties richten zich vooral op de agrarische ondernemers. Elk jaar wordt een Jaarplan opgesteld. Het Uitvoeringsprogramma helpt kansrijke nieuwe ideeën in de praktijk en investeert in het ontwikkelen van (fundamentele) kennis. Hiermee krijgen agrarische ondernemers handvatten om stapsgewijs weerbare planten en teeltsystemen toe te gaan passen. Recent is een evaluatie van de periode 2020-2023 alsmede het Jaarplan 2025 aan de Tweede Kamer aangeboden.

<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-b42c6a0f-ade6-4c4e-8301-64cffbed3dcd/pdf>

Provinciale regelgeving en ontwikkelingen

Binnen de provincie zijn er verschillende dossiers in behandeling die ook invloed kunnen hebben op de reikwijdte en verdere uitwerking van het actieplan gewasbeschermingsmiddelen. We noemen daarbij de dossiers Sturen op grondgebruik, de KRW-Impuls, de aanpak van de Overgangsgebieden en de Aanpak Landelijk Gebied. De uitkomsten van de verschillende trajecten kunnen de scope van dit actieplan beïnvloeden.

Daarnaast is het niet uit te sluiten dat er de komende tijd in juridische trajecten bij verschillende provincies gerechtelijke uitspraken worden gedaan die op onderdelen van beleid van invloed zijn. Het (moeten) nemen van regulerende maatregelen heeft dan invloed op stimulerende maatregelen. Een goede afstemming van de verschillende trajecten is daarom essentieel.

Dit voorjaar is in IPO-verband besloten om het thema gewasbescherming als provincie-overstijgend thema te bestempelen. Dit betekent dat er personele capaciteit wordt ingezet om het thema verder uit te diepen en te zorgen voor uitwisseling en afstemming tussen alle provincies. Daarmee wordt het ook beter mogelijk om lobbyacties in gang te zetten en in gesprek te komen met het Rijk,

6.3 In de land- en tuinbouw sector

Ook de sector en de bedrijven eromheen zetten stappen om het middelengebruik verder te verlagen. Hieronder een aantal voorbeelden van ontwikkelingen en innovaties.

Groene/biologische gewasbeschermingsmiddelen

Fabrikanten van gewasbeschermingsmiddelen zoeken ook naar meer milieuvriendelijkere opties om ziekten en plagen te bestrijden. Dat doen ze door middel van groene of biologische gewasbeschermingsmiddelen. Dit zijn middelen van natuurlijke oorsprong of op natuurlijke wijze afgeleide stoffen. Over het algemeen is de milieu-impact van deze stoffen lager dan die van chemische gewasbeschermingsmiddelen. Daarentegen is van een aantal groene middelen wel bekend dat zij minder effectief zijn, vaker gebruikt moeten worden en daardoor ook duurder zijn dan de chemische middelen. Vanwege de relatief kleine markt, strenge toelating, de hoge kosten hiervan en de lange doorlooptijd, kiezen fabrikanten er steeds vaker voor om groene middelen niet in Nederland of Europa in te schrijven, wat een zorgelijke ontwikkeling is richting de toekomst. Biologische middelen zijn dus nog geen volwaardige vervanger van chemische middelen en de vraag is of dat in de toekomst wel het geval gaat zijn, of dat deze middelen in de teelt als eerste, meest milieuvriendelijke optie, ingezet worden, en wanneer dat niet effectief blijkt, alsnog gekozen wordt voor chemische middelen.

Integrated Crop Management

Een van de punten in dit document is het werken via Integrated Crop Management (ICM), oftewel Geïntegreerde gewasbescherming. Het is een landbouwbenadering die gericht is op het minimaliseren van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Het doel is om gezonde gewassen te telen met duurzame methoden en tegelijkertijd een rendabel bedrijf te runnen.

Wageningen UR verdeelt ICM in vijf belangrijke pijlers:

1. Gewasdiversiteit: Het telen van verschillende soorten gewassen in een specifieke volgorde en ruimtelijke indeling helpt om de impact van ziekten, plagen en onkruiden te verminderen.
2. Ras en teeltwijze: De keuze voor het juiste ras en de manier van telen hebben invloed op de gezondheid van het gewas en het verminderen van onkruiden.
3. Bodem, water en bemesting: Een goede verzorging van de bodem en het juiste gebruik van water en mest zorgen voor sterke gewassen.
4. Gerichte bestrijding: Als er ziekten, plagen of onkruiden optreden, worden deze doelgericht bestreden, zoveel mogelijk alleen daar waar ze optreden en op het beste moment, met minimale inzet van gewasbeschermingsmiddelen.
5. Monitoring en evaluatie: door te meten wordt het effect van keuzes duidelijk en kan worden bijgestuurd.

Daarnaast benadrukt WUR dat ICM werkt met drie mechanismen:

1. Voorkomen dat een ziekte, plaag of onkruid zich kan vestigen in een gewas;
2. Zorgen dat een gewas zo wordt geteeld dat het zo weinig mogelijk hinder ondervindt van een ziekte, plaag of onkruid als ze toch optreden;
3. Beperken van de verspreiding of vermeerdering van een ziekte, plaag of onkruid om toekomstige problemen te minimaliseren

<https://www.wur.nl/en/research-results/research-institutes/plant-research/show-wpr/integrated-crop-management-icm.htm>

<https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/dossiers/dossier/integrated-crop-management-icm.htm>

Milieu-indicator Gewasbescherming

De milieu-indicator gewasbescherming (MIG) is een tool die de impact van gewasbeschermingsmiddelen op het milieu en de biodiversiteit meet. Het doel van deze indicator is om telers te helpen duurzamer te telen door de milieubelasting van verschillende gewasbeschermingsstrategieën inzichtelijk en transparant te maken.

De MIG biedt een objectieve manier om de effecten van gewasbeschermingsmiddelen te beoordelen. Daarnaast is hij ontwikkeld in samenwerking met verschillende sectoren (volleggrond en glastuinbouw), marktpartijen en maatschappelijke organisaties, gefinancierd door het ministerie van LNV. Het idee achter de MIG is dat deze ook internationaal toepasbaar is. De MIG zou ook onderdeel kunnen worden van de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw, waarin niet alleen naar gewasbescherming gekeken wordt, maar waarin de bredere verduurzaming van de sector per bedrijf in kaart gebracht wordt. Voor de provincie kan de MIG een interessante tool zijn om inzicht te krijgen in de milieu-impact op bedrijfsniveau, maar kunnen er ook eisen gesteld worden in bijvoorbeeld kwetsbare gebieden, om daar een bepaald niveau van milieu-impact toe te staan die lager is dan in andere delen van de provincie. Telers kunnen dan zelf invullen hoe ze deze 'gebruiksruimte' invullen, mits ze onder de norm blijven.

Hoewel er al een aantal jaar gewerkt wordt aan de MIG, laat de introductie nog op zich wachten. Op zijn vroegst is er in 2026 een eerste versie klaar.

<https://www.wur.nl/nl/project/Milieu-indicator-Gewasbescherming-1.htm>

Robotisering en precisielandbouw

Twee belangrijke ontwikkelingen in de landbouw zijn robotisering en precisielandbouw. Op het gebied van gewasbescherming kunnen die aanzienlijke voordelen bieden.

Robotisering gaat vooral over autonome voertuigen en robots. Deze technologieën worden steeds vaker ingezet voor taken als het monitoren van gewassen, het detecteren van ziekten en plagen en het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen. Robots uitgerust met sensoren en AI kunnen ziekten en plagen al in een zeer vroeg stadium opmerken en met grote precisie werken (zowel mechanisch als chemisch), wat leidt tot een efficiënter gebruik van middelen en minder verspilling.

Bij precisielandbouw gaat het vooral om het gebruik van sensoren om gedetailleerde gegevens te verzamelen over de toestand van gewassen en boden. Deze gegevens worden gebruikt om nauwkeurige beslissingen te nemen over gewasbescherming, zoals waar en wanneer middelen toegepast moeten worden. Gewasbeschermingsmiddelen kunnen hierdoor variabel toegepast worden, wat betekent dat alleen de delen van het veld die het nodig hebben (zoals waar onkruid staat), behandeld worden. Doordat dit zowel op een mechanische als een chemische manier kan, vermindert dit het gebruik van chemische middelen en minimaliseert de milieueffecten.

<https://ilvo.vlaanderen.be/en/dossiers/precisielandbouw>

<https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/dossiers/dossier/dossier-precisielandbouw.htm>

<https://nlaic.com/nieuws/zo-zorgen-robots-voor-duurzamere-landbouw/>

Geconditioneerde teelten

Mede als gevolg van klimaatverandering, maar ook door het wegvallen van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen, wordt een verschuiving van de teelten van buiten naar binnen verwacht. Meer gewassen worden onder geconditioneerde omstandigheden geteeld, met name uit de grond of in de kas, omdat deze beschermde teelten de effecten van klimaatverandering verminderen en zo zorgen voor een lager gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Dit is een trend die de afgelopen jaren speelt in de aardbeienteelt. Deze werden eerst in de vollegrond geteeld, daarna in stellingen op hoogte met daaroverheen een regenkap, maar de laatste jaren worden steeds meer aardbeien in kassen geteeld. Ook in de boom- en sierteelt worden steeds meer planten in potten geteeld voor een jaarronde levering. Dat gebeurt veelal op zogenoemde containervelden.

De trend die we zien in aardbeien, komt langzaam ook op gang in andere vollegrondsteelten, zoals de teelt van sla. Door klimaatverandering, Kaderrichtlijn Water, Nitraatrichtlijn en het wegvallen van essentiële gewasbeschermingsmiddelen, zien telers zich genoodzaakt om onder beschermde omstandigheden sla te gaan telen. Dit betekent overigens wel dat er een kleiner areaal nodig is voor de teelt, door de intensievere teelt en meerdere teelten per jaar, wordt er in het geval van sla evenveel productie gehaald van 1 ha in de kas als buiten in de vollegrond op 10 ha. Dit wordt gerealiseerd met minder water- en nutriëntenverbruik per kg sla dan in de vollegrond en met een zeer sterke reductie van gewasbeschermingsmiddelen (tot wel 97%). Als deze vorm van intensivering op de juiste manier ingezet wordt, kan dit een verlaging van het noodzakelijke areaal betekenen en kan het overgebleven areaal voor andere doeleinden ingezet worden. Overigens is het niet zo dat dit geschikt is voor alle gewassen. Uiteindelijk zullen met

name de hoogrenderende gewassen hiervoor in aanmerking komen. Voor laag-renderende gewassen kan het financieel niet uit om deze onder glas te telen, zoals ijsbergsla, prei, sperzieboon, bospeen, kool etc.

CONCEPT

7 Communicatie

Nog in te vullen

CONCEPT

BIJLAGE 1: Arealen van de belangrijkste gewassen in Noord-Brabant in 2024 in ha

Gewas	2024	% van totaal
Cultuurgrond, totaal	234156	100,0
Akkerbouw, totaal	72367	30,9
Aardappelen, totaal	20903	8,9
Consumptieaardappelen, totaal	18820	8,0
Pootaardappelen, totaal	1824	0,8
Akkerbouwgroenten, totaal	13528	5,8
Erwten (groen te oogsten)	1080	0,5
Knolselderij	418	0,2
Spinazie	657	0,3
Stamsperziebonen	2102	0,9
Uien, totaal	6245	2,7
Poot- en plantuien	2005	0,9
Zaaiuien	4164	1,8
Waspeen	1238	0,5
Granen, totaal	16275	7,0
Gerst, totaal	2252	1,0
Maïs, corncob mix	2324	1,0
Maïs, korrel	2956	1,3
Tarwe, totaal	8173	3,5
Graszaden	1330	0,6
Handelsgewassen, totaal	1975	0,8
Suikerbieten	11171	4,8
Tuinbouw open grond, totaal	17565	7,5
Bloembollen en -knollen, totaal	1056	0,5
Lelies	715	0,3
Bloemkwekerijgewassen, totaal	310	0,1
Boomkwekerij en vaste planten, totaal	7893	3,4
Fruit open grond, totaal	1605	0,7
Tuinbouwgroenten, totaal	6702	2,9
Aardbeien, totaal	1345	0,6
Asperges, totaal	1102	0,5
Prei	902	0,4
Sla	768	0,3
Tuinbouw onder glas, totaal	1506	0,6
Bloemkwekerijgewassen, totaal	163	0,1
Boomkwekerij en vaste planten, totaal	153	0,1
Fruit onder glas, totaal	59	0,0
Glasgroenten, totaal	1132	0,5
Aubergines	44	0,0
Aardbeien, totaal	329	0,1
Komkommers	175	0,1
Paprika's, totaal	180	0,1
Tomaten, totaal	270	0,1
Grasland en groenvoedergewassen, totaal	142718	61,0
Grasland, totaal	96629	41,3
Snijmaïs	44025	18,8

Bron: CBS

Bijlage 2: Wat zijn gewasbeschermingsmiddelen

De EU Verordening Gewasbescherming 1107/2009 hanteert de volgende definitie voor een gewasbeschermingsmiddel:

‘Middelen in de vorm waarin zij aan de gebruiker worden geleverd die geheel of gedeeltelijk bestaan uit werkzame stoffen, beschermstoffen of synergisten, en die bestemd zijn voor een van de volgende toepassingen:

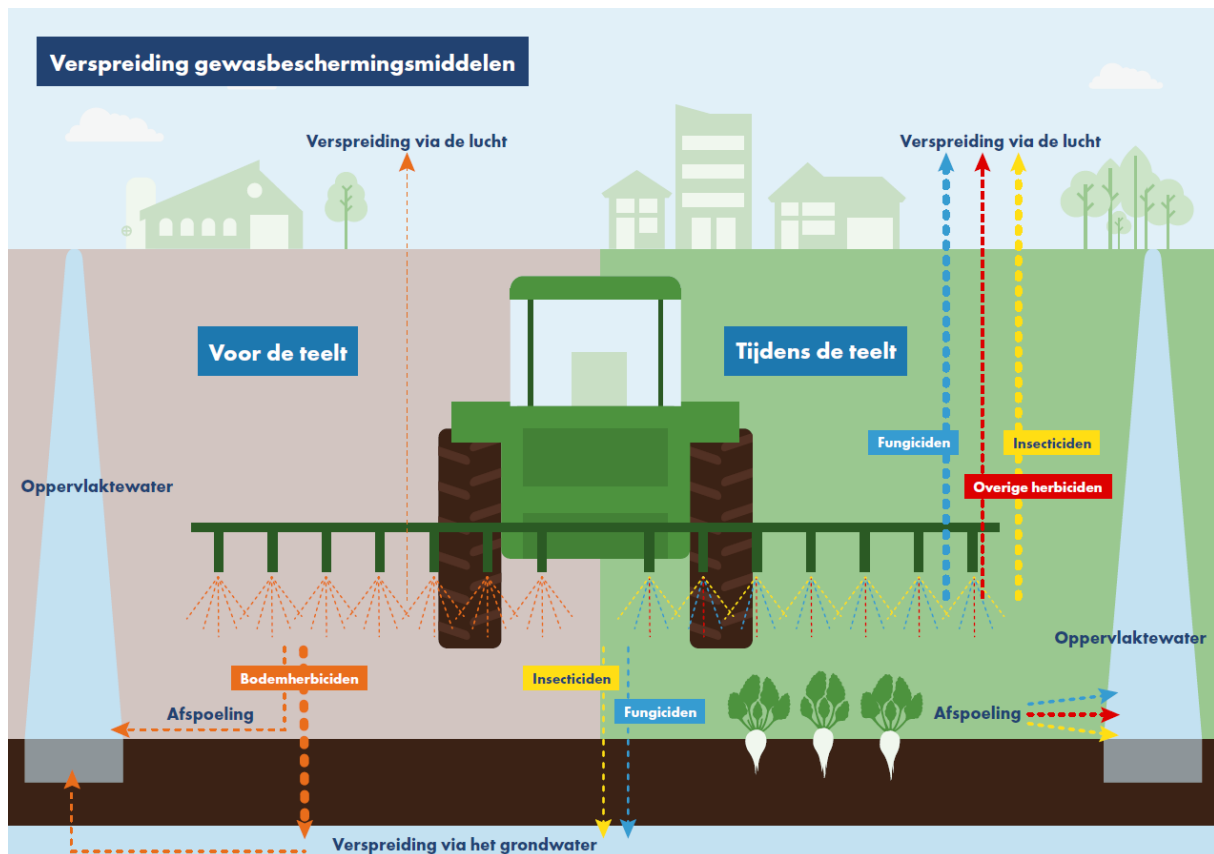
- 1. De bescherming van planten of plantaardige producten tegen alle schadelijke organismen (...);*
- 2. Het beïnvloeden van de levensprocessen van planten, zoals het beïnvloeden van hun groei, voor zover het niet gaat om nutriële stoffen;*
- 3. De bewaring van plantaardige producten (...);*
- 4. De vernietiging van ongewenste planten of delen van planten (...);*
- 5. De beperking of voorkoming van de ongewenste groei van planten (...).’*

De middelen zijn onder te verdelen in verschillende categorieën. De belangrijkste en meest gebruikte categorieën gewasbeschermingsmiddelen zijn:

- Insecticiden: voor de bestrijding van schadelijke insecten
- Fungiciden: voor de bestrijding van schimmels en schimmelziekten
- Herbiciden: voor de bestrijding van onkruiden
- Acariciden voor de bestrijding van spin-achtigen (mijten en teken)
- Nematiciden: voor de bestrijding van schadelijke bodemaaltjes

De impact van deze soorten middelen op de omgeving is verschillend. De emissieroutes van de verschillende vormen van gewasbescherming zijn niet gelijk. Herbiciden worden dichtbij en op de grond toegepast. Zij volgen daardoor vooral de aquatische route (o.a. na regen) richting oppervlakte- en grondwater. Vandaar dat bij deze middelen met name in de drinkwaterwinning teruggevonden worden (met extra zuiveringskosten tot gevolg).

Fungiciden en insecticiden verspreiden zich vooral via de lucht en worden onder meer in natuurgebieden en bebouwde omgeving teruggevonden. De groepen fungiciden en insecticiden worden daarom vooral in verband gebracht met effecten op de gezondheid.

Ook worden in monitoring en steekproeven nog steeds middelen gevonden die al lang in de Nederlandse landbouw verboden zijn. Dit komt vooral omdat vroeger juist het gebruik van persistente middelen gebruikelijk was. Dit zijn middelen die slecht afbreken, en daardoor heel effectief waren tegen ziekten en plagen. Deze categorie van verboden middelen kunnen worden teruggevonden in het milieu, soms decennia na een verbod.

De huidige middelen die op de markt zijn, moeten binnen een bepaalde tijd afgebroken zijn in het milieu, anders worden zij binnen Europa niet toegelaten.

Gewasbeschermingsmiddelen kunnen zowel van chemische, als biologische oorsprong zijn. Wanneer ze van biologische oorsprong zijn, zijn het natuurlijke of op natuurlijke wijze afgeleide stoffen. Deze middelen zijn ook toegelaten in de biologische landbouw. Vaak (maar niet altijd) hebben ze een lagere milieu-impact en zijn ze minder schadelijk voor de gezondheid van mens en dier. Anderzijds is de werking soms minder effectief dan de chemische varianten en zijn er meer kilo's van dit middel, of meerdere bespuitingen nodig.

Milieubelasting en kilogram actieve stof zijn niet hetzelfde. De **milieubelasting** is een maat voor de impact die middelen hebben op het milieu, en houdt rekening met verschillende factoren zoals toxiciteit voor waterorganismen, bodemleven en waterkwaliteit. **Kilogram actieve stof** verwijst naar de hoeveelheid werkzame stof in een gewasbeschermingsmiddel die daadwerkelijk wordt gebruikt, geeft een kwantitatieve maat van het middelengebruik, de hoeveelheid gebruikte stoffen, maar dat wil nog niets zeggen over de ecologische impact ervan op het milieu, die wel blijkt uit de milieubelasting.

dat Het is niet zomaar toegestaan is om gewasbeschermingsmiddelen toe te passen. Iedereen die werkt met professionele gewasbeschermingsmiddelen moet een vakbekwaamheidsbewijs hebben (zogenoemde spuitlicentie), die in opdracht van het ministerie van LVVN uitgeven worden. Jaarlijks moeten kennisbijeenkomsten gevolgd worden om up-to-date te blijven van de

nieuwste technieken en ontwikkelingen. Er zijn aparte licenties voor het uitvoeren van gewasbescherming, bedrijfsvoeren van gewasbescherming, distributie en opslag van gewasbescherming en adviseren van gewasbescherming. www.erkenningen.nl

Daarnaast zijn er strenge eisen aan de technieken waarmee gewasbeschermingsmiddelen toegepast worden. Bijvoorbeeld: toepassingsapparatuur moet gekeurd zijn, er moet gebruik gemaakt worden van technieken die zorgen voor ten minste 75% driftreductie (tegengaan van verwaaiing van middelen) en bij welke windsnelheden bespuitingen toegestaan zijn of juist niet.

Er zijn drie belangrijke emissieroutes van gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlaktewater: door druppeldrift, door af- of uitspoeling van het perceel en door afspoeling van het erf. Daarnaast komt er in het oppervlaktewater ook nog aanvoer vanuit het buitenland terecht. De verhouding tussen de drie emissieroutes wordt ingeschat op 10% druppeldrift (verwaaiing tijdens toepassing), 35% perceelsaf- of uitspoeling (bijv. door neerslag na toepassing) en 55% erfafspoeling (door schoonmaken van machines of door neerslag bij stallen buiten op het erf). www.topps-life.org

CONCEPT

Bijlage 3 Rechtszaken en gevolgen

Uitleg van de verschillende rechtszaken en hun uitkomsten

De afgelopen jaren (vanaf 2020) zijn er diverse rechtszaken gevoerd over mogelijk nadelige effecten op natuur, milieu en gezondheid van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de lelieteelt. De lelieteelt gaat veelal gepaard met een grote inzet van gewasbeschermingsmiddelen. Een belangrijk deel hiervan is de zgn. minerale olie (paraffine), bedoeld om virusoverdracht tegen te gaan. Deze stof is voor dit doel ook in biologische teelten toegestaan.

De gevoerde rechtszaken zijn onder te verdelen in twee categorieën;

- 1 Effecten van gewasbescherming in lelieteelt nabij N2000-gebieden
2. Effecten van gewasbescherming in lelieteelt op omwonenden

Ad1) Lelieteelt nabij N2000

Handhavingsverzoeken Meten=Weten bij provincies

De aandacht voor lelieteelt nabij N2000- gebieden is ontstaan door activiteiten van Vereniging Meten=Weten (M=W). Deze vereniging is opgericht door bezorgde burgers in Drenthe waar het areaal lelieteelt de afgelopen decennia sterk gestegen is. M=W heeft onderzoek laten verrichten naar de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in Drentse N2000-gebieden. Omdat restanten van verschillende middelen werden aangetroffen heeft men in 2021 in eerste instantie bij de provincie Drenthe, maar later ook bij vrijwel alle andere provincies, handhavingsverzoeken ingediend. Bij het handhavingsverzoek was een lijst van 14 aangetroffen stoffen gevoegd. Inmiddels zijn twee van deze stoffen door het Ctgb niet meer toegelaten. M=W stelt dat de kwaliteit van N2000-gebieden door toepassing van deze middelen achteruit gaat. Toepassing van gewasbeschermingsmiddelen is daarom mogelijk vergunningplichtig op grond van art. 2.7 Wet natuurbescherming (Wnb). M=W stelt dat handhavend opgetreden moet worden tegen alle agrariërs die deze gewasbeschermingsmiddelen toepassen en niet over een relevante Wnb-vergunning beschikken.

De provincies hebben de handhavingsverzoeken in eerste instantie afgewezen waarbij twee redeneerlijnen zijn gevolgd nl.

1) voortgezet agrarisch gebruik op basis van de referentiesituatie (aanwijzingsmoment N2000-gebieden)

2) toelating en gebruik van gewasbeschermingsmiddelen vallen onder het Rijksbelang (Ctgb) en niet onder de bevoegdheden van provincies.

M=W gaat tegen de provinciale afwijzingen in beroep. In 4 beroepszaken heeft de rechtbank inmiddels uitspraak gedaan. In twee gevallen (Friesland en Drenthe) is het beroep van M=W gegrondverklaard.

In de Drentse zaak is de rechtbank (uitspraak 24-04-2025) van oordeel dat op het moment van het nemen van het bestreden besluit niet vast stond dat het project, hetzij afzonderlijk, hetzij in combinatie met andere projecten, geen significante gevolgen voor het Drents-Friese Wold &

Leggelderveld kon hebben. Voor dat project was daarom een vergunning nodig. Omdat die niet was verleend was er sprake van een overtreding. Het college van Gedeputeerde Staten moet een nieuwe beslissing op het bezwaarschrift van M=W nemen.

In de Friese zaak is de rechtbank (uitspraak 22-10-2024) van oordeel dat de rapportages over door de provincie en teler genomen monsters in N2000-gebieden, waarin geen gewasbeschermingsmiddelen zijn aangetroffen, onvoldoende zijn om als voortoets i.v.m. effecten op N2000 aan te merken. Ook het toelatingsonderzoek van het Ctgb geeft niet de vereiste zekerheid. Ten tijde van besluitvorming stond onvoldoende vast dat gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij lelieteelt geen significante gevolgen heeft voor Natura 2000-gebied. Het college van Gedeputeerde Staten moet een nieuw besluit nemen.

In een zaak van M=W tegen de provincie Overijssel is het beroep afgewezen. De rechtbank (uitspraak 05-06-2024) oordeelt dat de lelieteelt activiteiten plaatsvinden in overeenstemming met het vastgestelde beheerplan en er derhalve geen sprake is van overtreding van artikel 2.7 van de Wet natuurbescherming. Voor zover M=W het niet eens is met het beheerplan, hadden zij destijds beroep kunnen en moeten instellen tegen de vaststelling daarvan. M=W heeft aangekondigd hoger beroep in te stellen.

Provincie Noord-Brabant heeft het handhavingsverzoek van M=W eveneens afgewezen. Argumentatie daarvoor was de referentiesituatie en het voortgezet agrarisch gebruik van de 9 in het handhavingsverzoek genoemde percelen. In het tegen dit besluit ingestelde beroep heeft M=W aangegeven dat eigenlijk is verzocht om op grond van artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn te handhaven door het gebruik van de veertien genoemde bestrijdingsmiddelen generiek te verbieden. Dit betekent het wijzigen of vaststellen van een algemeen verbindend voorschrift. Volgens de Awb staat geen bezwaar of beroep open tegen een besluit inhoudende een algemeen verbindend voorschrift. Dit is ook van toepassing op de weigering een algemeen verbindend voorschrift vast te stellen. Op 1 april jl heeft de zitting plaatsgevonden. Er is nog geen uitspraak gedaan.

In een vergelijkbare zaak van M=W tegen de provincie Zeeland is het beroep van M=W afgewezen. Provincie Zeeland had het bezwaar van M=W tegen haar besluit niet ontvankelijk verklaard. De rechtbank (uitspraak 1-10-2024) oordeelt dat het college het bezwaarschrift terecht niet-ontvankelijk heeft verklaard, omdat het bezwaar zich richt tegen een weigering om een algemeen verbindend voorschrift vast te stellen of te wijzigen.

Rechtszaak Milieudefensie en recente uitspraak Raad van State

Naast de rechtszaken van M=W tegen verschillende provincies heeft Milieudefensie in 2020 ook een rechtszaak gevoerd tegen de provincie Drenthe over de aanwezigheid van lelieteelt nabij het N2000-gebied het Holtingerveld. De rechtbank kwam op 18-06-2021 tot het oordeel dat lelieteelt in nabijheid van het Holtingerveld aan te merken is als project dat onder de werking van artikel 2.7 van de Wnb valt. Er is geen sprake van voortzetting van bestaand gebruik. Er is oa drainage op percelen aangebracht. Beoordeeld moet worden of dit project significante gevolgen kan hebben voor het Holtingerveld. De provincie heeft in dit geval onvoldoende onderzoek verricht of een passende beoordeling noodzakelijk is. Er is geen onderzoek gedaan naar cumulatieve effecten ten aanzien van grondwaterstand en evenmin objectieve gegevens

verzameld over (gebruik van) gewasbeschermingsmiddelen op grond waarvan kan worden uitgesloten dat er significante effecten zijn. De provincie Drenthe is in beroep gegaan bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. De Afdeling heeft op 2 april jl. uitspraak gedaan en o.a. geoordeeld dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij de teelt van lelies natuurvergunningplichtig kan zijn. De Afdeling maakt hiermee voor het eerst duidelijk dat telers die gewasbeschermingsmiddelen gebruiken, moeten kunnen aantonen dat het gebruik daarvan geen negatieve effecten heeft op Natura 2000-gebieden. Als dit niet met zekerheid kan worden uitgesloten, dan moet de teler over een natuurvergunning beschikken. De Afdeling constateert dat artikel 2.7, tweede lid, van de Wnb wordt overtreden, aangezien er gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt zonder dat vooraf is aangetoond dat deze geen negatieve effecten hebben op Natura 2000-gebieden, terwijl er wel aanwijzingen zijn voor zulke effecten.

Gevolg van deze uitspraak:

Wanneer een teler lelies in de nabijheid van N2000-gebieden wil gaan telen zal de teler een passende beoordeling moeten opstellen. De teler moet hierbij ook rekening houden met de eventuele cumulatieve effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op andere nabijgelegen percelen. Omdat onduidelijk is welke wetenschappelijke methodes hiervoor gebruikt kunnen worden (als deze al voorhanden zijn), zal dit de komende tijd nog tot de nodige discussies gaan leiden. Het is verder de vraag wanneer er volgens de Afdeling voldoende aanwijzingen zijn voor de noodzaak om een passende beoordeling op te stellen. De uitspraak biedt ook geen inzicht in een 'veilige afstand' tot een Natura 2000-gebied, waarbij deze effecten kunnen worden uitgesloten. Dat maakt dat de omvang van het onderzoeksgebied onduidelijk is. De uitspraak van de Afdeling ziet weliswaar op lelieteelt, maar het lijkt evident dat deze uitspraak ook van toepassing is op andere teelten waarbij gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt in de nabijheid van Natura 2000-gebieden. De impact van deze uitspraak op landbouwactiviteiten rond Natura 2000-gebieden is dus aanzienlijk.

Ad2) Effecten van lelieteelt op omwonenden

De afgelopen jaren zijn ook verschillende rechtszaken, via kort geding, gevoerd door bezorgde omwonenden van lელიepercelen tegen de betreffende telers. De percelen lagen in de verschillende zaken tussen 0-250 meter van de woningen.

(Voorlopige) uitkomsten

- Dwingeloo rechtbank legde de teler (12-06-2023) een volledig verbod op voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, in hoger beroep gaf het hof (10-07-2023) de teler de mogelijkheid om 4 specifieke middelen (fungicide, herbicide, minerale olie) tot het einde van het teeltseizoen te gebruiken.
- Diever teler heeft na dagvaarding afgezien van lelieteelt
- Noordwolde-Zuid teler heeft na dagvaarding afgezien van lelieteelt
- Sevenum volledig verbod opgelegd door rechtbank Roermond, hoger beroep loopt bij rechtbank Oost-Brabant, zitting eerste kwartaal 2025, uitspraak nog niet bekend
- St Michielsgestel uitspraak 19-07-2024 gedeeltelijk verbod; de rechtbank verbiedt de teler om tot het einde van het teeltseizoen (2024) méér of andere gewasbeschermingsmiddelen te gebruiken dan vermeld op het door hem ter zitting overgelegde schema over de periode 6 juli

2024 tot einde oogst 2024, welk schema als bijlage aan dit vonnis wordt gehecht, van welk verbod zijn uitgezonderd het middel olie H en andere gewasbeschermingsmiddelen die voor SKAL-gecertificeerde lelieteelt zijn toegestaan. En beveelt de teler op eerste verzoek van (een vertegenwoordiger van) omwonenden een door de teler na iedere spuitbeurt nauwgezet bijgehouden spuitregistratie te overleggen, waaruit kan worden afgeleid welke gewasbeschermingsmiddelen op het perceel zijn gebruikt en (per middel) in welke hoeveelheden.

- Uden verbod afgewezen uitspraak 23-08-2024 Beroep op Europeesrechtelijk voorzorgsbeginsel zoals neergelegd in artikel 191 lid 2 VWEU en nader uitgewerkt in de artikelen 4 en 7 van Verordening EG 178/2002 en artikel 1 lid 4 van Verordening 1107/2009, slaagt niet. Het belang van het gewasbeschermingsbedrijf om gedurende de resterende weken van het teeltseizoen gewasbeschermingsmiddelen te kunnen blijven gebruiken weegt zwaarder dan het belang van eiser bij een verbod op het gebruik van die middelen teneinde verschoond te blijven van voorsnog in velerlei opzichten onzekere gezondheidsrisico's, mede in aanmerking nemende dat het voorzorgsbeginsel niet toe strekt ieder risico uit te sluiten. Daarnaast geeft de rechtbank aan dat de teler voldoende aannemelijk heeft gemaakt serieuze maatregelen te hebben getroffen om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en de (mogelijk) schadelijke effecten voor omwonenden zoveel als mogelijk te beperken. Teler heeft in dat verband specifiek gewezen op een groot aantal niet gemotiveerd door eisers weersproken maatregelen.

Daarnaast zijn er nog verschillende zaken die zijn geschikt na gesprekken van omwonenden met de betreffende teler.

Hoewel de gerechtelijke uitspraken niet geheel gelijklopend zijn komt het volgende beeld wel naar voren;

Het is niet duidelijk welke afstand tussen een perceel en gevoelige functies voldoende is om gezondheidsrisico's uit te sluiten.

Er is ruimte voor de Nederlandse (kort geding) rechter om op grond van het (Europese) voorzorgsbeginsel (EU Verordening 1107/2009) onder omstandigheden een verbod uit te spreken op het gebruik van toegelaten gewasbeschermingsmiddelen. De omstandigheid dat het voorzorgsbeginsel al is geïncorporeerd in de EU Verordening staat er niet aan in de weg dat de Nederlandse (kort geding) rechter onder omstandigheden een verbod kan uitspreken op het gebruik van toegelaten middelen. Het voorzorgsbeginsel brengt anderzijds niet mee dat elk risico moet worden uitgesloten.

Het in de EU Verordening en de Nederlandse Wet gewasbescherming en biocoden (Wgb) neergelegde stelsel van toezicht op de toelating en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen lijkt vanwege een tekort aan onderzoek naar neurotoxiciteit en neurodegeneratieve gevolgen bij mensen onvolkomen te zijn en geen afdoende zekerheid te bieden op de afwezigheid van een verhoogd risico op neurodegeneratieve ziekten voor omwonenden, zodat op grond van het voorzorgsbeginsel beperkende maatregelen zouden kunnen worden getroffen.

Of die maatregelen ook daadwerkelijk moeten worden getroffen, en zo ja: welke dat moeten zijn, hangt af van de omstandigheden van het concrete geval en de uitkomst van een belangenafweging.

Gevolg van de uitspraken:

Er is meer/ander onderzoek nodig naar gezondheidseffecten bij de beoordeling van middelen en er dient duidelijkheid te komen over de te hanteren afstand tot gevoelige functies.

“Het Ctgb merkt daarbij op dat specifieke studieprotocollen om te kunnen bepalen of chemische stoffen neurodegeneratieve aandoeningen kunnen veroorzaken nog niet beschikbaar zijn. Dit geldt voor alle chemische stoffen, niet voor glyfosaat in het bijzonder. Het Ctgb vindt het belangrijk dat deze protocollen worden ontwikkeld en steunt de inzet van het ministerie van LNV en het RIVM op dit vlak.”

CONCEPT

CONCEPT